

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ
У ЈАГОДИНИ

Милана Мијалковића 14, 35000 Јагодина, Србија
тел. 035 223805, www.pefja.kg.ac.rs

СКРИПТА ИЗ ПРЕДМЕТА

МЕТОДИКА НАСТАВЕ ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ

I део

Доц. др Миа Арсенијевић

Јагодина, 2018.

Предговор

Текст скрипте представља ауторизована предавања из предмета Методика наставе ликовне културе на Факултету педагошких наука Универзитета у Крагујевцу. Скрипта је пратећи материјал намењен студентима који похађају овај предмет, али и свима другима који су заинтересовани за ову тематику. Овај материјал не може заменити похађање наставе нити другу препоручену литературу.

Аутор

УВОД У МЕТОДИКУ ЛИКОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Наставник: Доц. др Миа Арсенијевић

ЗНАЧАЈ УМЕТНОСТИ У ДРУШТВУ

- “Човек се тек онда потпуније ангажује у животу ако свој однос према стварности заснива на науци, уметности и искуствима свакодневне праксе. Такав човек има богатији унутрашњи живот, он потпуније живи, јер поред интелектуалних, има развијене и емоционалне и маштовите способности.” (Карлаварис, стр. 9.)
- “Уметничка дела (...) обухватају тежње, идеале, расположења једног друштва, па и уметника ствараоца као појединца у том друштву. Због тога је уметничко дело документ и о уметнику ствараоцу и о епохи у којој је настало.” (Карлаварис, стр. 9.)

УЛОГА УМЕТНИЧКИХ НАСТАВНИХ ПРЕДМЕТА У ФОРМИРАЊУ СВЕСТРАНЕ, СТВАРАЛАЧКЕ ЛИЧНОСТИ

- “Уколико једно друштво тежи да оствари већу слободу и обезбеди већу друштвену улогу својих чланова, утолико је више заинтересовано за **формирање активних и стваралачких личности** које ће то друштво да изграђују и да га бране. У таквом друштву и улога уметности расте, јер естетски елементи не само да утичу на свестрани развитак заједнице већ посредно омогућавају сваком појединцу да се развије као потпуна личност која ће се лакше сналазити у свим питањима друштвеног развитака, усмеравајући га својом свешћу и вољом.” (Карлаварис, стр. 11.)

- Примарна функција основног образовања и васпитања јесте да “ствара популацију модерно образовану, креативну, мотивисану и оспособљену за примену стеченог знања” (Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године, стр. 5).

- Непредвидивост ситуација у којима ће се одвијати живот и професионални рад захтевају да се у току образовања у великој мери подржи **формирање стваралачких способности људи**, способност налажења нестандартних решења и решења која нису научена и да се изгради способност иновативности (Национални просветни савет, стр. 43.). За развој иновација је неопходно знање и креативност, флексибилност у мишљењу, толеранција на различитост, отвореност ума, способност решавања проблема, повезивање школских и животних знања и умења, ефикасна сарадња са другима, па се због тога обезбеђује **коришћење потенцијала уметничког образовања у другим академских дисциплинама** (Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године, стр.68). Тиме се подстичу креативни и иновативни капацитети индивидуа и развијају креативни капацитети друштва.

- Уметничко образовање је од изузетног значаја јер деци пружа могућност да доживе, додирну, осете свет који их окружује док текст и бројке нуде најпре информације о том свету, деци често неразумљиве и апстрактне. Уметничко образовање настоји да ученике охрабри у њиховим чулним истраживачким мисијама и подржи ученике када покушају да та своја сазнања и искуства искажу кроз различите форме дечјег стваралаштва.
- Подстицање индивидуалности један је од главних циљева општег уметничког образовања. Осим што развија ликовне способности и вештине ученика, настава ликовне културе успоставља односе са прошлошћу и ликовном традицијом, развија уметнички сензибилитет ученика и њихову моћ опажања, активира њихова чула и иницира ликовно стваралаштво, обликује естетски укус ученика, а обухвата и друге општеобразовне задатке (Read, 1958; Турковић, 2009). На часовима ликовне културе ученици уче да анализирају и интерпретирају уметничко дело, развијају критичко мишљење, као и своје комуникативне и изражајне способности (Barrett, 2004). Васпитање уметношћу, по мишљењењу Рида (Read, 1958), у хармоничан однос доводи свест и чула, и представља најприроднији пут развитка детета. Естетско образовање пружа ученицима могућност за индивидуално промишљање уметности, али и света који их окружује, и иницира слободан израз ученика посредством ког се могу изразити и комуницирати.

ЗНАЧАЈ ЛИКОВНОГ ВАСПИТАЊА У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ СИСТЕМУ

- Ликовно васпитање представља процес развијања способности деце у правцу обогаћивања осетљивости, нарочито за ликовне појаве, односно креирања активних, креативних личности способних да усвојена знања примене у различитим животним ситуацијама.
- “Ликовно васпитање, онако како се данас схвата, умногоме доприноси формирању свестране стваралачке личности – ослобођене стега, уравнотеженог духа, свесне својих односа у заједници и са широким погледом на свет и на друштвени развитак заједнице којој припада. Зато се у савременој школској пракси, посебно у ликовном васпитању, омогућава ученицима да **стваралачки решевају задатке**, да у рад уносе своје дечје одушевљење, узбуђење, машту, схватање.” (Карлаварис, стр. 22.)

- “Дечји цртеж нам открива дете у свој његовој комплексности; преко цртежа можемо упознати дечји унутрашњи свет и психичке активности. Истовремено, пошто смо дете упознали и ми можемо преко ликовних задатака и одговарајућим педагошким мерама да утичемо на његов психички живот и развитак, ослобађајући га разних психичких оптерећења, деформација и успостављајући складност у његовим психичким радњама. Утицај одабраног задатка, употребљене боје и облици делују на децу у одређеном смислу. На тај начин ликовно васпитање има и један шири васпитни значај у педагошком смислу, и због тога је оно назаменљиво у нашем васпитном систему. Још много раније је уочен општиваспитни значај дечјег ликовног стварања у развојању неких психичких функција, нарочито посматрања, запажања, визуелног памћења, осећаја, воље, дисциплинованости и слично, али се ове функције не развијају само њиховом употребом у процесу рада, већ на њих може директно да се утиче посредством добро постављених задатака и проблема које деца решавају.” (Карлаварис, стр. 23.)

Општа начела васпитне културе предмета Ликовна култура

• Опажање (ликовно)	• Упорност
• Памћење (ликовно)	• Доследност
• Ликовно мишљење	• Самосталност
• Машта	• Искреност
• Емоције	• Критичност
• Креативност	• Моралне особине
• Развој мотивације	• Толеранција
• Спретност	• Самосвесност

КРАТАК ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ЛИКОВНОГ ВАСПИТАЊА

- Настава цртања уведена је у школе када су педагози увидели њену васпитну вредност. Првобитно, развијала је техничке способности ученика, уредност и прецизност, и као таква служила учењу писања и читања, као и потпунијем сазнању у оквиру других предмета. Методи рада били су подређени овим циљевима, а сводили су се углавном на механичко увежбавања у повлачењу линија, неретко лењиром. Такође, у значајној мери био је заступљен имитативни приступ где су васпитачи цртали на табли а деца то исто прецртавала; постојао је притом и систем тачкица који се такође примењивао, по којем би уеници спајали тачкице и тако формирали слику одређеног предмета.
- Реакција против оваквог схватања наставе цртања појавила се у другој половини XIX века. Поборници новог схватања осудили су прецртавачке методе због негативних последица на психички и физички развој детета, и истакли могућност уметничког васпитања помоћу цртања. Овај нов, тзв. уметнички правац у настави цртања тражио је да се у школи не прецртава већ да се црта по природи – сматрало се да се тако развија уметнички смисао, слично васпитним системима на уметничким школама тог времена. Након тенденције да се црта по античким узорима (утицај класицизма), у школе се увело цртање по моделима из природе (утицај академског реализма). У таквој школи цртало се по систему од лакшег предмета ка тежем, при чему се настава цртања претворила у учење техничког поступка с наглашеном имитативношћу и пасивним преношењем података на цртеж.

- Тек у XX веку откривене су специфичности дечјег ликовног израза и уочен је значај дечјег стварања за свестрани развој детета. Цртање се тада почело користити најпре како би се ученик покренуо на рад, док васпитач на основу цртежа одређује које педагошке мере обезбеђују потпунији, комплекснији пут ка сазревању ученика. Цртање је тако постало саставни део целокупног васпитног рада и свој садржај је проширило на различите активности.
 - Ликовно васпитање данас се сматра неопходном васпитном компонентом, активношћу која пре свега доприноси естетском васпитању, форирању естетског укуса, али истовремено развија и друге способности детета.
 - Данас васпитач / учитељ / наставник ликовног покушавају да управо на основу цртежа нешто сазнају о детету, о средини из које је потекло, условима живота, дечјим утисцима и узбуђењима - то је новина у односу на претходну наставу цртању при којој наставник није желео да полази од индивидуалних особина ученика и даље их логично развија, већ је од самог почетка дете стављао у калуп увежбавања по шаблонима у циљу овладавања искључиво спољном формом цртежа (што је заправо идеал одраслог човека).
-
- У новој школи ликовно васпитање би требало ликовно, односно естетски да васпитава на основу савремених естетских идеала и сазнања да уметност има значајну улогу у животу једног друштва. Уметност се притом не поистовећује са лепим и са техничком савршеношћу, већ се разоткрива као низ појединачних истина, ауторских визуелних прича које доносе једну нову уметничку поруку, виђење света, доживљај, мисли, осећања уметника који има право на властити став о стварности која га окружује – иста та права данас се дају и ученику који својим визуелним радом даје своје виђење света и преноси властиту поруку.
 - Нови систем рада, који је у Југославији предводио академик Богомил Карлавариш (*нова концепција ликовног васпитања*) заснива се на објективним законитостима дечје психологије и одустајању од пресађивања готових шаблона у настави цртања. Дете само тражи свој дечји ликовни израз уз помоћ и вођење ликовног педагога. Полази се од дечјег доживљаја света, од дечјег искуства о њему и од потребе да се тај доживљај и то искуство изразе различитим ликовним средствима, прилагођеним узрасту детета.
 - Овакво конципирано ликовно васпитање не искључује образовне елементе јер у процесу ликовног изражавања одређену улогу има познавање законитости теорије форме, одређено ликовно искуство, познавање технике, као и историје уметности.

- Ликовно васпитање и образовање данас даје предност децјем ликовном стваралаштву јер се сматра да управо оно не само највише доприноси ликовном васпитању (јер култивише осетљивост и развој осећања и познавање ликовних изражајних средстава) већ у великој мери омогућава правилно васпитање уопште. Тако, у савременим наставним плановима за предмет ликовна култура у основној школи доминира стваралачка настава при чему ученици на сваком часу добијају шансу да се у различитим техникама ликовно изразе, док садржаје историје уметности и теорију форме упознају у мери неопходној за увођење у ликовни задатак. С друге стране, у наставним плановима за средњу школу предмет ликовна култура реализује се углавном као предавања из историје уметности, са тек неколико часова намењених стваралаштву ученика.

МЕТОДИКА - појам

- **Педагогија** – „теорија васпитања“ је наука о васпитању у најширем значењу тог појма. Васпитање се данас углавном схвата као морално, интелектуално, физичко-здравствено, естетско...
- **Дидактика** – „теорија образовања“ је педагошка дисциплина која проучава опште законитости и средства поучавања и учења у настави и ван ње.
- **Методика** - "примењена дидактика" - примена дидактичких начела, законитости, метода,... у поједином наставном предмету или подручју
- Практично орјентисана дисциплина која у првом плану има конкретан наставни садржај из конкретног наставног предмета који ученици требају усвојити као знање или вештину
- Методе, облици и наставна средства специфични за поједине наставне предмете, па се ради о методикама појединих наставних предмета, па и целина унутар предмета

Методос (грч.) - пут којим се лакше иде; истраживање

Методика је скуп различитих знања;

- Ликовна уметност – ликовна пракса
 - ликовна теорија (филозофија, естетика, теорија форме)
 - историја уметности
- Педагогија – општа педагогија
 - дидактика
- Психологија – општа психологија
 - психологија детета (школска)
 - психологија креативности
- Социологија – Општа социологија
 - Социологија културе

Методика је скуп знања из области ликовне уметности, педагогије, психологије и социологије.

МЕТОДИКА ЛИКОВНОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

- “Методика ликовног васпитања и образовања је интердисциплинарна научна област која се ослања на теорије ликовног васпитања и образовања (којима се бави ликовна педагогија), на теорију ликовне уметности и ликовно-уметничку праксу”. (С. Филиповић, стр. 6.)
- “Методика ликовног васпитања и образовања представља **кључну** наставу за припрему будућих *ликовних педагога* (наставници предметне наставе ликовне културе у основним и средњим школама и стручни сарадници за ликовно васпитање предшколске деце), *учитеља* (наставници разредне наставе ликовне културе у нижим разредима основне школе) и *васпитача* у предшколским установама. Због тога, методика ликовног васпитања и образовања која се ослања на систем научно стечених и проверених тероретских сазнања о децјем ликовном стваралаштву (којима се бави ликовна педагогија), као и на факторе који посредно или непосредно утичу на ликовни развој деце и младих, треба да буде полазна основа будућим стручњацима за промишљање и разумевање посла којим се баве, као и за његово успешно обављање.” (Филиповић, стр. 7.) **Међутим, шта је са садржајем предмета, са познавањем историје и теорије ликовних уметности, са самом праксом, зар није то кључно за будуће ликовне педагоге?**

- **Ликовно васпитање и образовање** представља **процес** преношења одабраних сазнања из области ликовне уметности, развијања различитих изражајних и стваралачких активности васпитаника у домену визуелних уметности, развијања естетског укуса, односно формирања креативне и стваралачке личности васпитаника у општем смислу.
- **Ликовна уметност** представља **садржај** васпитно-образовног рада.
- **Ликовна култура** (виђена као квалитет личности који се гради и развија ликовним васпитањем и образовањем) представља **циљ** васпитно-образовног рада.
- С обзиром да је *ликовна култура* циљ васпитно-образовног рада у основној школи и сам предмет у основној и средњој школи носи назив *ликовна култура*, док је на предшколском нивоу задржан назив *ликовно васпитање*. У основној и средњој школи одвија се *настава* ликовне културе, док се у предшколским установама кроз осмишљене активности реализује *васпитно-образовни рад*.
- У основној и средњој школи, методика ликовног васпитања и образовања бави се дидактичким аспектима наставе, док се у обдаништима и предшколским установама бави законитостима васпитања.
- Крајем прошлог века у Југославији су обављена бројна истраживања која су дала драгоцене резултате и грађу за систематизацију знања и извођење одређених закључака / законитости у области ликовног васпитања. Та истраживања предводио је академик Богомил Карлаварис чије дело и данас представља основу методике ликовног васпитања и образовања у свим државама бивше Југославије. Управо је Карлаварис указао на интердисциплинарни карактер методике ликовног васпитања и образовања, управо због њених специфичности које се односе на теорију уметности, процесе ликовног стваралаштва и теорије обликовања, феномен рецепције ликовног дела, итд.
- Иако је методика ликовног васпитања и образовања научна дисциплина, због самог садржаја којим се бави, наставног процеса, као и свих других наведених специфичности, неодвојива је од уметности и уметничке праксе.

ПРЕДМЕТ, ЦИЉ И ЗАДАЦИ МЕТОДИКЕ ЛИКОВНОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

- **Предмет** изучавања методике ликовне културе је процес ликовног васпитања и образовања на свим новоима васпитно-образовног рада.
- **Циљ** методике ликовног васпитања и образовања је систематизација сазнања из теорије различитих наука, уметности и ликовно-уметничке праксе, и оспособљавање студената за самостални професионални рад као будућих ликовних педагога.
- **Основни задатак** методике ликовног васпитања и образовања је да омогући увид у теоријском смислу проверених и систематизованих знања о ликовном васпитању и образовању, те да код будућих ликовних педагога развије способности праћења и усмеравања васпитно-образовног процеса, способност критичког процењивања, односно унапређења праксе.

Методика ликовног васпитања и образовања може се одосити на различите области, подручја и нивое образовног система, па разликујемо:

- Методику ликовног васпитања деце предшколског узраста (јаслице, обданиште, предшколске активности)
- Методику наставе ликовне културе за основу школу (резредна и предметна настава)
- Методику наставе ликовне културе за средњу школу (ликовна култура као општеобразовни предмет у гимназијама и средњим стручним школама)
- Посебне методике које се баве наставом различитих стручно-уметничких предмета у средњим стручним уметничким школама, високим струковним школама, као и на уметничким факултетима и академијама.

- Литература:
- Богомил Карлавариш, Ликовно васпитање – приручник за наставнике основне школе, Завод за издавање уџбеника Социјалистичке републике Србије, Београд, 1960.
- Сања Филиповић, Методика ликовног васпитања и образовања, Универзитет уметности у Београду и Издавачка кућа Klett, Београд, 2011.

САДРЖАЈИ МЕТОДИКЕ НАСТАВЕ ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ: ЛИКОВНЕ ТЕХНИКЕ

Наставник: Доц. др Миа Арсенијевић

ЛИКОВНЕ ТЕХНИКЕ

ЦРТАЧКЕ ТЕХНИКЕ:

Оловка
Креда
Угљен
Пастел
Хемијска оловка
Фломастер
Туш – перо
Лавирани туш
Фротаж

СЛИКАРСКЕ ТЕХНИКЕ:

Акварел
Гваш
Темпера
Уље
Пастел
Колаж
Асамблаж
Клуаж
Мозаик
Фреска
Витраж
Таписерија
Батик

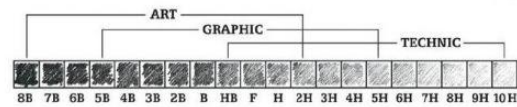
ГРАФИЧКЕ ТЕХНИКЕ:

Висока штампа:
- дрворез
- лिनорез
- картон - тисак
Дубока штампа:
- бакрорез
- бакропис
- акватинта
- меззотинта
- суха игла
Равна штампа:
- литографија
- монотипија
- ситоштампа

ВАЈАРСКЕ ТЕХНИКЕ:

Глина
Глинамол
Пластелин
Гипс
Бронза
Дгво
Камен
Жица
Лим
Алу - фолија
Папир – папир-маше
Дидактички необлиован
материјал (кутијице,
комади амбалаже, итд)

ОЛОВКА

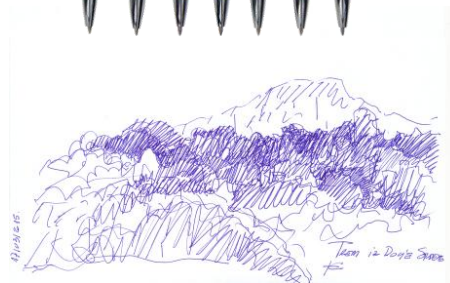
КРЕДА

УГЉЕНИ ШТАПИЋИ

ХЕМИЈСКА ОЛОВКА

ФЛОМАСТЕР

ТУШ - ПЕРО

ЛАВИРАНИ ТУШ

ФРОТАЖ

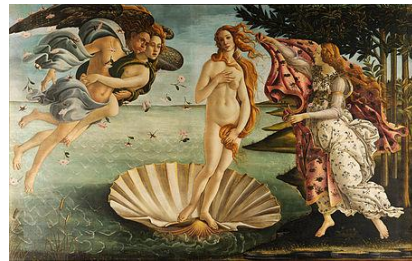
АКВАРЕЛ

ГВАШ

ТЕМПЕРА

УЉЕ

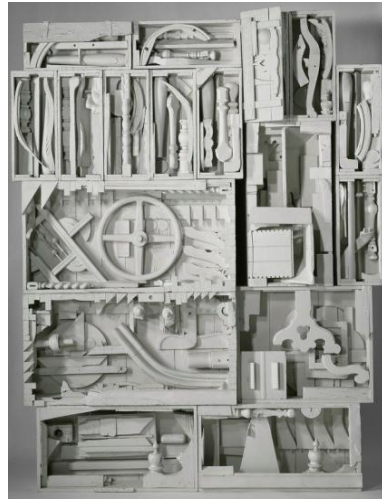
ПАСТЕЛ

КОЛАЖ И ДЕКОЛАЖ

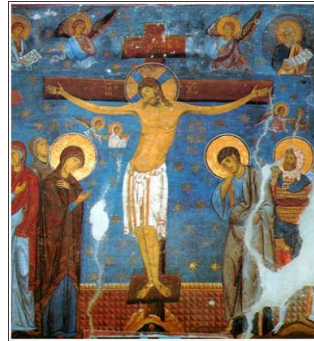
АСАМБЛАЖ И КЛУАЖ

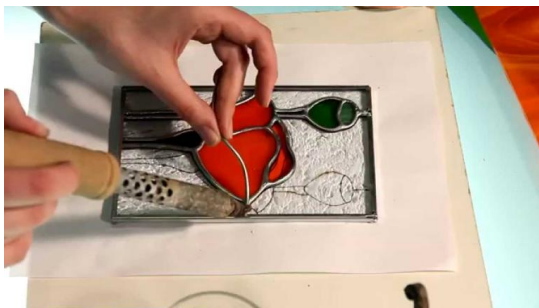
МОЗАИК

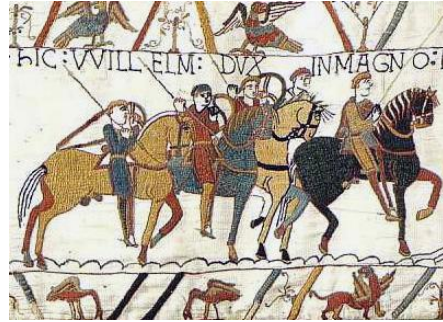
ФРЕСКА

ВИТРАЖ

ТАПИСЕРИЈА

БАТИК

ВИСОКА ШТАМПА: дрворез, линорез, картон тисак

ДУБОКА ШТАМПА: бакрорез, бакропис, акватинта, мезотинта, сува игла

РАВНА ШТАМПА: литографија, монотипија, ситоштампа

ГЛИНА

ГЛИНАМОЛ, ПЛАСТЕЛИН

ГИПС, БРОНЗА

ДРВО, КАМЕН

ЖИЦА, ЛИМ

АЛУ-ФОЛИЈА, ПАПИР-МАШЕ

САДРЖАЈИ МЕТОДИКЕ НАСТАВЕ ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ: ТЕОРИЈА ФОРМЕ (ЛИКОВНИ ЕЛЕМЕНТИ)

Наставник: Доц. др Миа Арсенијевић

Ликовни елементи су елементи који се користе у различитим односима при обликовању ликовне композиције.

Ликовни елементи су:

- Линија
- Смер
- Облик
- Величина
- Текстура
- Валер
- Боја

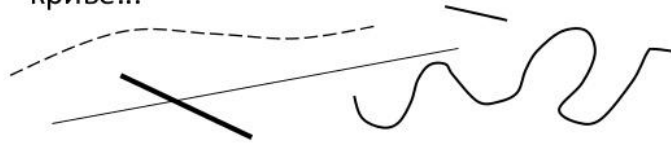

ЛИНИЈА

Линија је путања којом се креће тачка. то је непрекинути низ тачака.

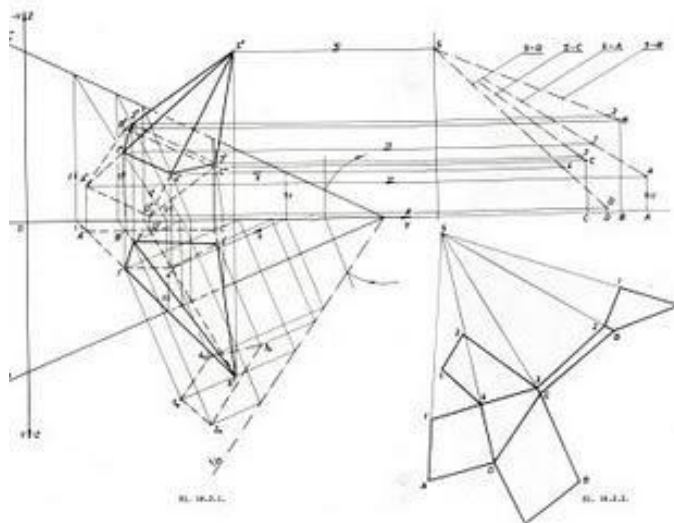

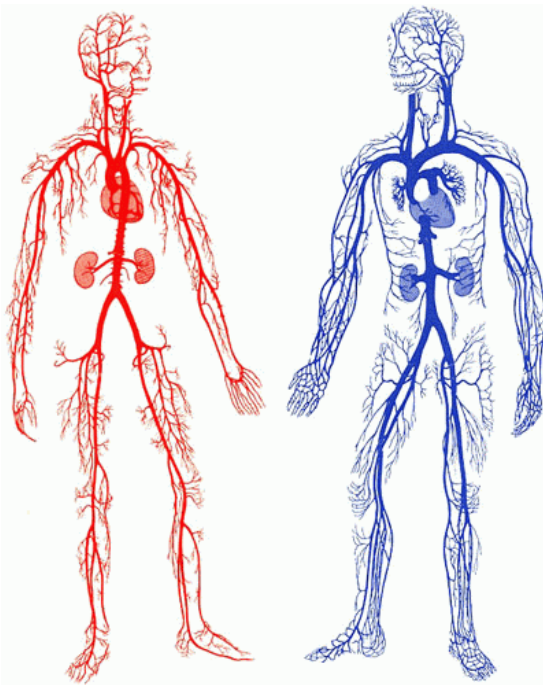
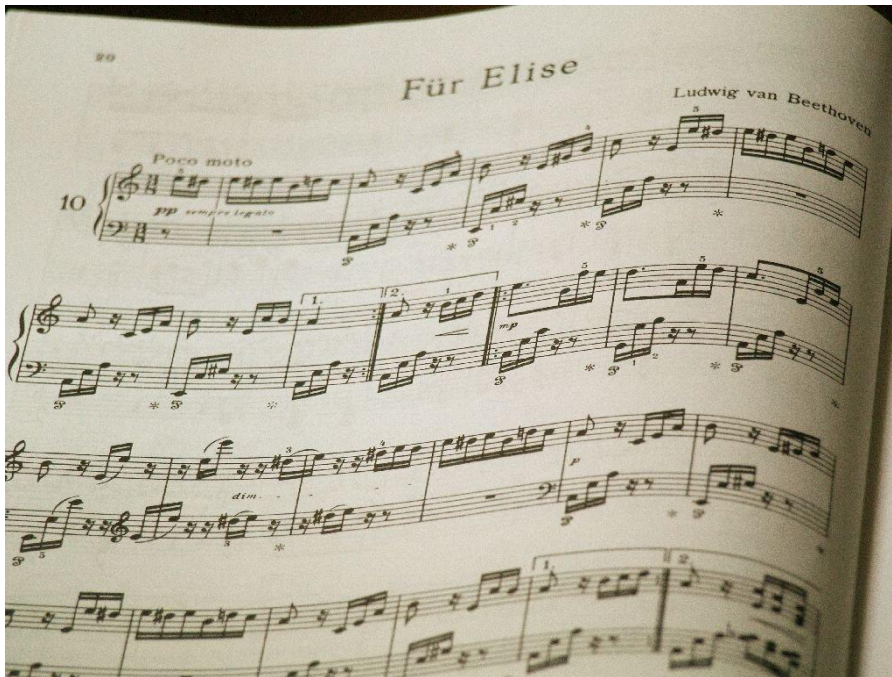
Линије могу бити кратке, дуге, танке, дебеле, испрекидане или непрекидне, праве или криве...

Оне могу одређивати правац.

Геометрија

Линија у природи

Правац линије

Хоризонтална линија указује на мировање и одмор (линија морске пучине, хоризонта...).

Landscape with Cornfields, Salomon van Ruysdael

Вертикалне линије стреме у висину и асоцирају на постојаност и равнотежу, попут високог дрвећа или црквених торњева.

All Saints' Church Tower, Queen Street, Derby by James Eyre

Tall trees in the night, Vincent Van Gogh

Дијагоналне и таласасте линије дају композицији више динамичности и напетости.

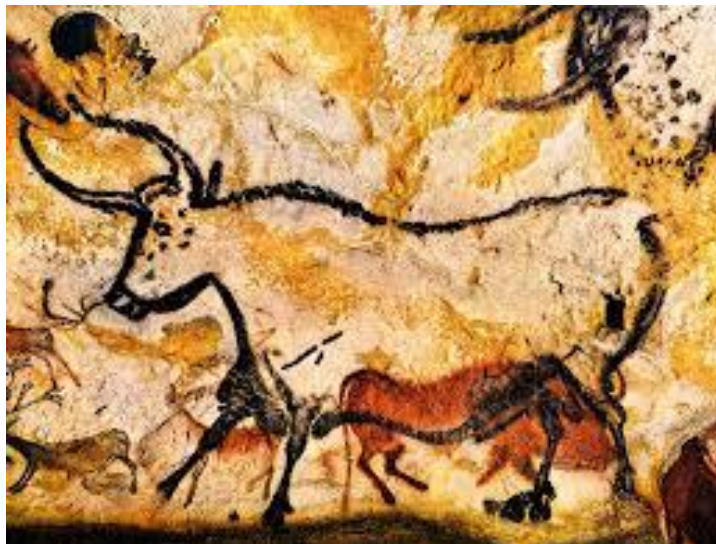
Parsonage garden, Vincent Van Gogh

Осим што линије могу бити танке, дебеле, дуге, кратке, равне, заобљене, валовите, испрекидане, спиралне, вертикалне, хоризонталне, дијагоналне, независно од смера њиховог кретања, линије могу бити и затворене и отворене, при чему затворене линије граде различите облике. Такође, разликујемо и контурне линије (тј. линије које ограђују одређени облик и/или површину од других површина и облика) и карактерне линије (тј. линије које граде и испуњавају, односно дају карактер одређеним облицима).

Асоцијативне особине линије

(По М. Борисављевићу)

	Хоризонтална: мир, одмор, благостање
	Конкавна: умор, лењост
	Конвексна: енергија, отпор, воља
	Лако таласаста: нежност, благост, грациозност, лака емоција, женственост
	Дубље таласаста: јака емоција, узбуђеност
	Стилизовани талас: елганција
	Изломљена: мушкост
	Цик-цак: енергија, мушкост

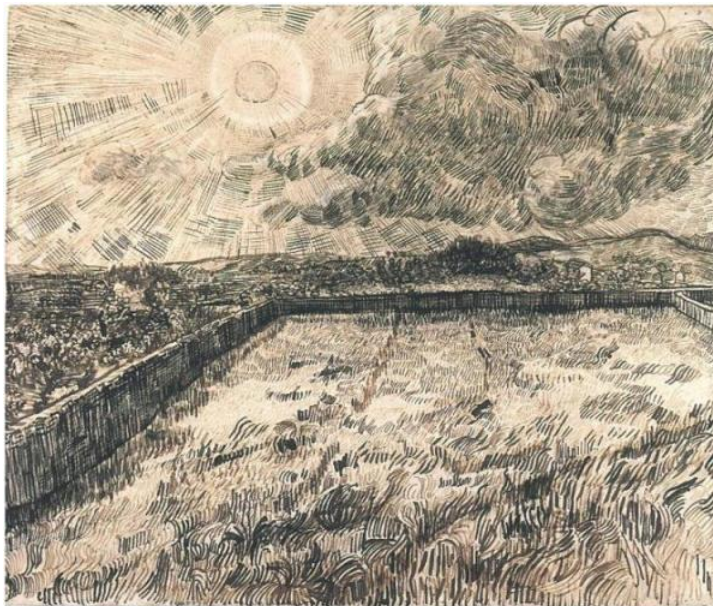
Праисторијски пећински цртеж

Микеланђело, Либијске Сибиле, 1511.

Доминик Енгр, цртеж, неокласицизам

Ван Гогов цртеж (постимпресионизам)

Yiqing Yin, скульптуре од конца, савремена уметност

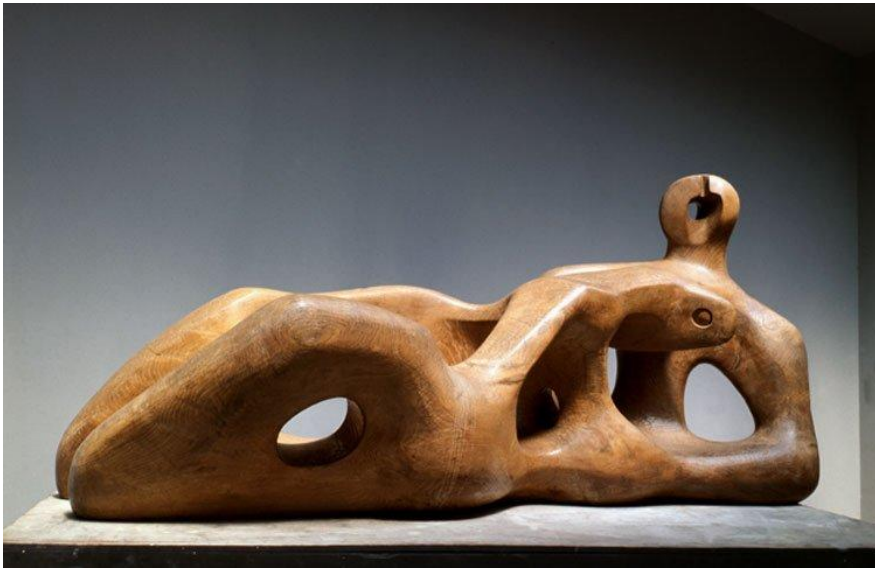
СМЕР

Доминанта линија пружања, тј. доминантан смер слике усмерава пажњу посматрача на битне елементе композиције и у значајној мери одређује значење саме слике. Доминантан смер на ликовном делу (како на слици тако и на скулптури и архитектонском делу) може бити хоризонталан, вертикалан или дојагоналан, из чега произилазе и разлике у врсти ликовне композиције.

Хоризонталан смер

Леонардо да Винчи, Тајна вечера (ренесанса)

Хенри Мур (савремена уметност)

Римски аквадукт

Вертикални смер

Пабло Пикасо,
Три играчице (кубизам)

Микеланђело, Пиета
Ронданини (ренесанса)

Антонио Гауди,
Sagrada Família,
започета 1882.

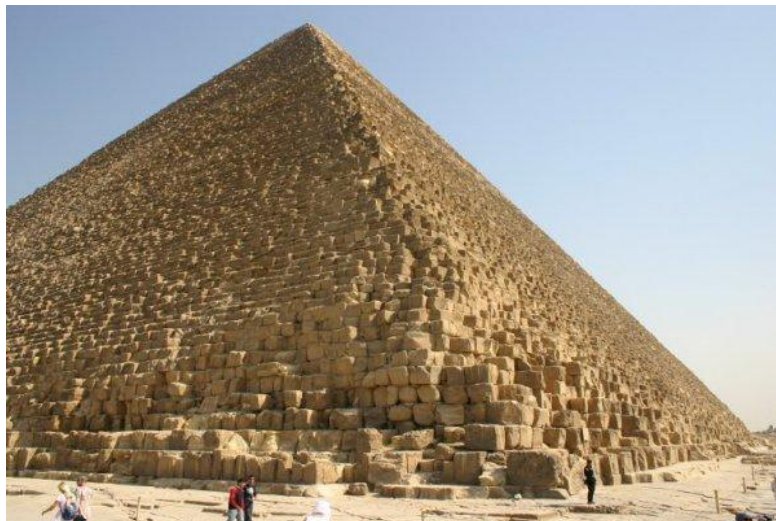
Дијагонални смер

Фрагонар, Љуљашка
(рококо)

Хенри Мур (савремена уметност)

Пирамида, Египат

ОБЛИК

ОБЛИЦИ

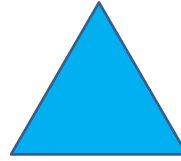
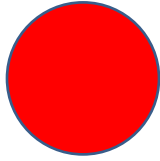
← природни

→ вештачки

Основни геометријски (дводимензионални)
облици су:

Основни геометријски (тродимензионални)
облици, тј. тела су:

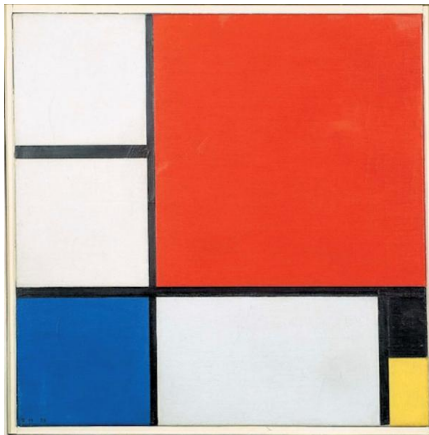
Све ствари у природи се могу свести на основне
геометријске облике и из њих произишла тела.

Анри Матис, колаж

Кара Вокер (савремена уметност)

Пит Мондријан, Композиција
(апстрактна уметност 20. века)

Пабло Пикасо, Три музичара (кубизам)

Василиј Кандински, Композиција, (апстрактна уметност 20. века)

Ђузепе Арчимболдо,
Уље на платну,
ренесанса

Пабло Пикасо

Силвиа Јелачић, линорез,
Савремена уметност

КАКО НАСТАЈЕ СЕНКА

Сунчеви зраци крећу се право и никада не скрећу. Када светлост падне на провидни материјал, као што је стакло, пролази кроз њега. Када падне на непровидан материјал, као што је дрво, не може да прође и ствара се сенка.

Који од ових предмета и бића стварају сенку?

Пажљиво посматрај и уочи како од доба дана зависи дужина сенке.

Сенка је истог облика као биће или предмет од кога настаје. Твоја сенка је истог облика као и ти, али није исте дужине. Дужина сенке зависи од доба дана.

Нацртај сенке неког предмета или бића. Замени свеску са паром из клупе. Пokuшај да погодиш шта је твој друг или другарица нацртао/нацртала.

57

Кара Вокер (савремена уметност)

ВЕЛИЧИНА

Величина је просторни елемент који се одређује мерењем.

Величина неке линије, површине или облика је релативна у односу на другу линију, површину или облик.

Однос је поређење две неједнаке мере, величине, количине или два својства.

Однос представља меру различитости – неједнакости, и изражава се пропорцијом.

Пропорција је поређење једнакости два односа и изражава се: **$a:b=c:d$** .

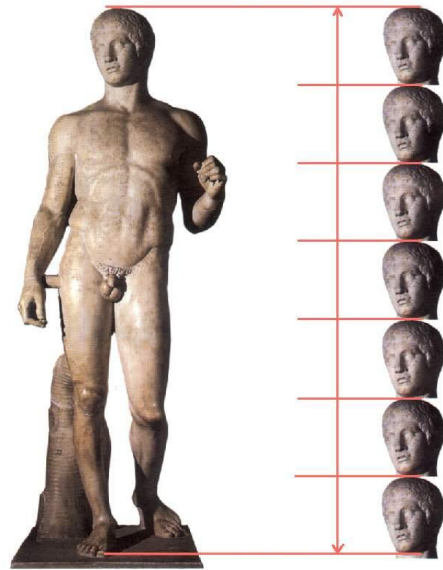
Пропорционалан значи бити једнаког односа.

У уметности пропорције су односи величина (линија, површина, облика) унутар једне форме, тј. композиције. Пропорције развијају и афирмишу јединство целине.

Добра пропорција значи да се сваки елемент композиције налази у хармоничном односу са другим ликовним елементима.

Пропорције људског тела

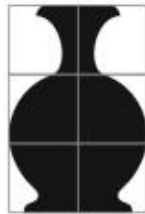
Антички Грци користили су однос тела и главе. Чувен је Поликлетов канон по којем је тело садржало 7 глава.

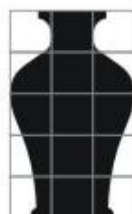
1:1

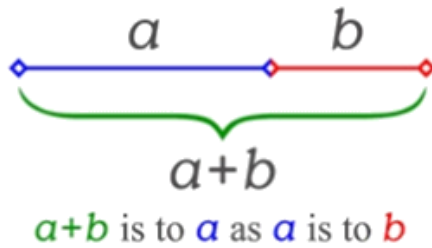
1:2

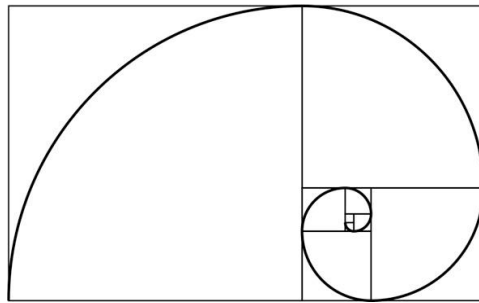
2:3

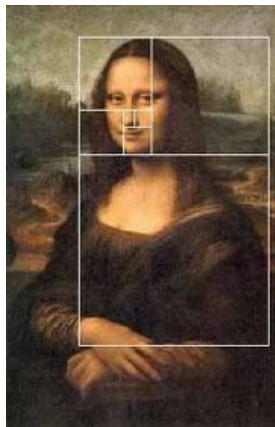
3:5

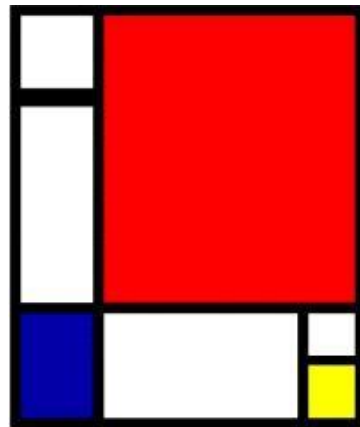
ЗЛАТНИ ПРЕСЕК

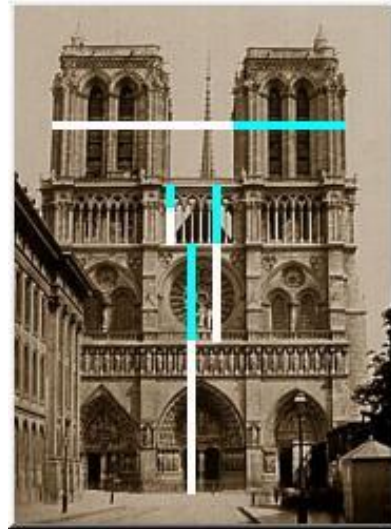
Златни (божански) пресек је однос величина где се мањи део односи према већем, као већи према целини.

Леонардо да Винчи, ренесанса

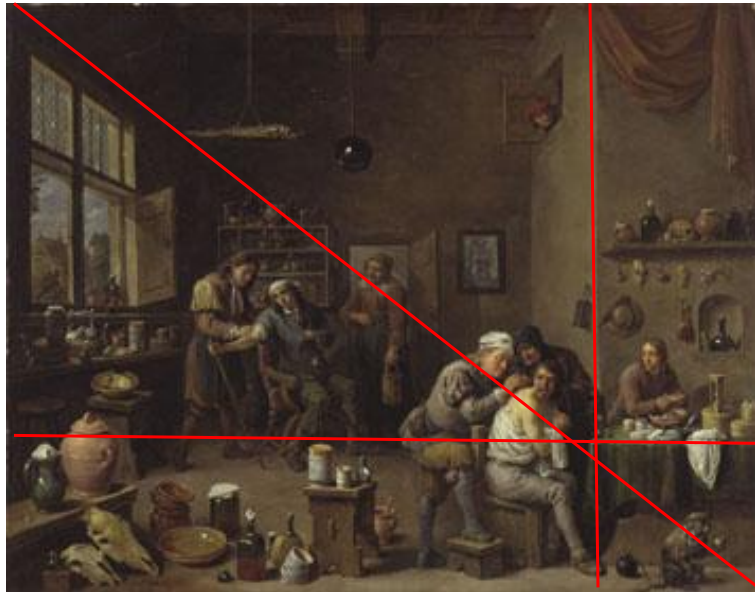
Пит Мондријан (XX век)

Жорж Сера, поинтилизам

Вилијам Тарнер,
романтизам

Густав Курбе, реализм

ТЕКСТУРА

Око нас су различите текстуре...

Текстура има и тактилну вредност...

Текстура је ликовни елемент који распознајемо визуелно и тактилно. Уметници се текстурама користе на различите начине: имитирају их сликом, цртежом или скулптуром, користе различите материјале/текстуре за колаж или асамблаж, или их пак пресликавају на дело техником фротажа.

Сликарска обрада површине зове се фактура, и зависи од количине боје која је нанесена на платно. Тако, фактура може бити уједначена или неуједначена, глатка, храпава, рељефна...

Текстура представљена линијом:

Алберт Дирер (ренесанса)

Текстура у сликарству:

Рафаело (ренесанса)

Мртва природа (холандски барок)

Текстура у вајарству:

Август из примапорте
(римска уметност)

Едгар Дега, Балерина (импресионизам)

Колаж и асамблаж

Пабло Пикасо, колаж

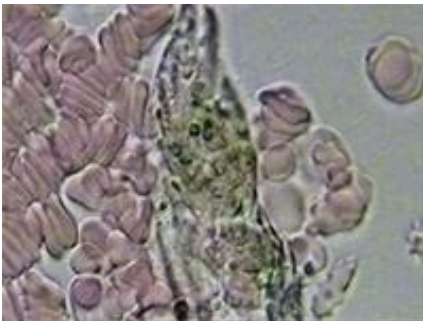

Курт Швитерс, асамблаж

Фротаж

Макс Ернст , фротажи

Марк Тоби (савремена уметност)

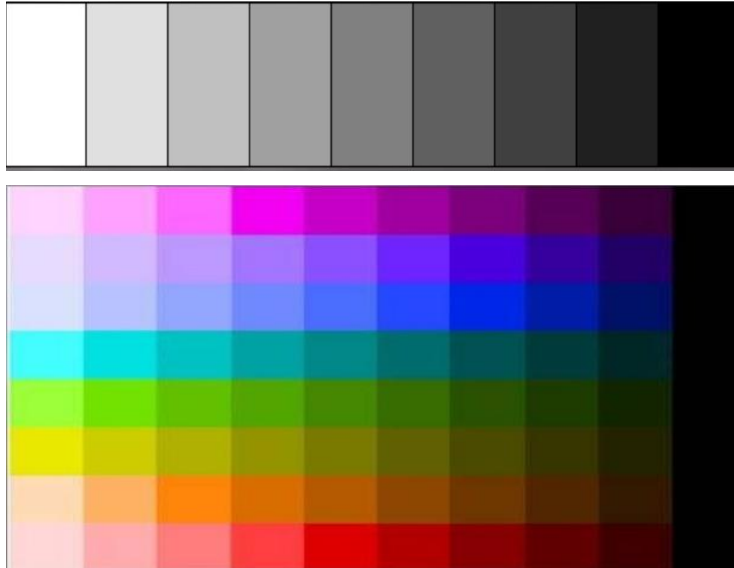
ВАЛЕР

Валер означава количину светлости у боји.
Човеково око региструје светлост на два
основна начина:
Тонски – једнобојни
Колористички – вишебојни.

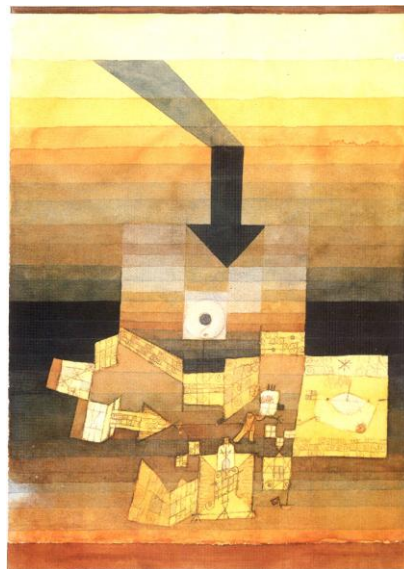
Степене осветљености између две
екстремне вредности називамо тоновима,
нијансама или валерима.

Када се јачина светла везује за боју тада
говоримо о валеру боје, а када се везује за
осветљеност предмета тада говоримо о
валеру светла.

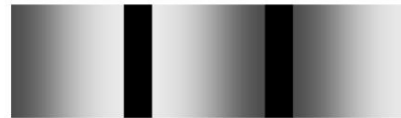
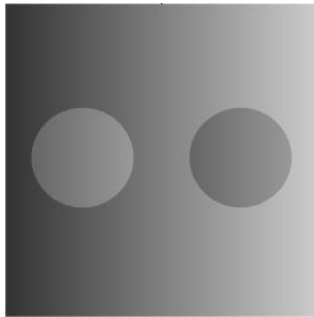
Валерске скале

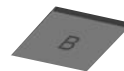
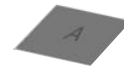
Пабло Пикасо (уметност 20. века)

Пол Кле (уметност 20. века)

$A = B$

БОЈА

- Свака средина у којој човек живи, свака његова ближа и даља околина, имају своје боје – колорит.
- Објекти у природи немају сопствену боју.
- Боје у природи су **боје светлости** и последица су апсорбовања (упијања) и рефлексije (одбијања) светлосних зрака.
- Уметник боје природе, онако како их види и доживљава, преноси на уметничко дело.
- Боје којима он то чини су **пигментне боје**.

КАРАКТЕРИСТИКЕ БОЈЕ

Боја је један од најизражајнијих елемената ликовне композиције и дизајна и има три битне карактеристике . То су:

БОЈА, назив боје, нпр. црвена, жута, плава.

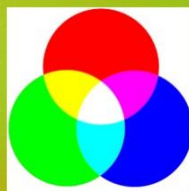
ИНТЕНЗИТЕТ, који се односи на засићење и чистоћу боје.

ВАЛЕР, који се односи на количину светлости, односно белог и црног у боји.

МЕШАЊЕ БОЈА

- Боје се могу мешати. Мешањем боја добијају се нове боје. Мешање боја може бити:

Адитивно (светлост) и Суптрактивно (пигменти)

У сликарству се користи **суптрактивно** мешање пигментних боја чиме се **одузима** интензитет, односно засићење или чистоћа боја које се мешају и добијају нова својства новонасталих боја.

Круг боја

ТОПЛЕ И ХЛАДНЕ БОЈЕ

Е

Андре Дерен (импрессионизм)

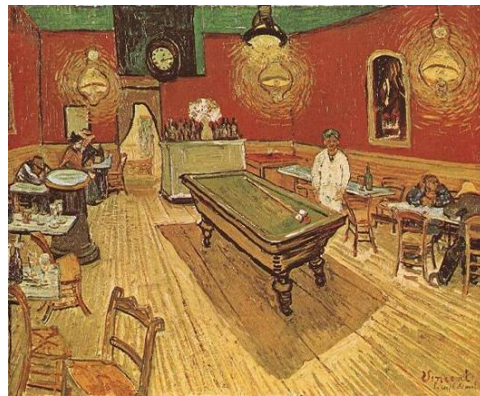
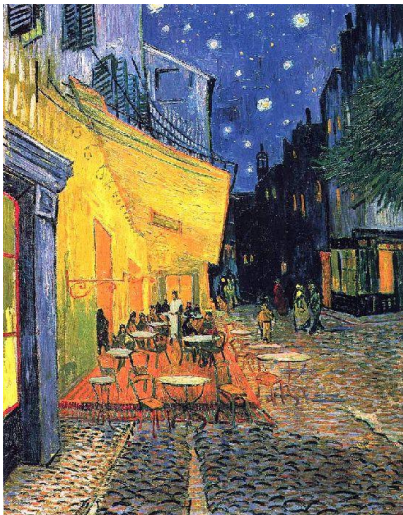
Клод Моне (импрессионизм)

Комплементарна шема боја

Анри Матис, Зелена линија (Госпођа Матис)

- Комплементарне боје су оне две боје које имају исти степен осветљености, а разликују се по бојеном квалитету. Једна другој допуњавају интензитет, изразито су, некада и агресивно, контрастне.
- Ако је једна комплементарна боја у пару примарна - основна, друга је секундарна - изведена од друге две примарне боје.
- Ако је једна топла друга је хладна.
- Комплементарне боје се на кругу боја налазе једна насупрот другој.

Ван Гог (постимпресионизам)

АНАЛИЗА ЛИКОВНОГ ДЕЛА

пример

ГЕРНИКА	
Уметник	Пабло Пикасо
Година	1937
Правац	Кубизам
Димененз ије	349 x 776 цм
Место	Мадрид

Герника је слика чувеног шпанског сликара Пабла Пикаса која је први пут изложена на Шпанском павиљону 1937. године на Светској изложби у Паризу. Настанак ове слике узрокован је бомбардовањем града **Герника**, које се догодило 26.априла 1937. године током Шпанског грађанског рата од стране немачких ваздухопловних снага. Иако слика Геринка данас важи за један од најважнијих антиратних симбола, Пикасо никада није желео да говори о овој слици. Такође, по Пикасовој жељи, слика није смела бити враћена у Шпанију све док се у њој не успостави демократија.Чувана је у Музеју савремене уметности у Њујорку, да би је 1981.године вратили у Шпанију. Данас се, чува у Музеју краљице Софије у Мадриду.

Ликовни елементи:

- Линија
- Смер
- Облик
- Величина
- Текстура
- Валер
- Боја

САДРЖАЈИ МЕТОДИКЕ НАСТАВЕ ЛИКОВНЕ КУЛТУРЕ: ПРЕГЛЕД ИСТОРИЈЕ УМЕТНОСТИ

Наставник: Доц. др Миа Арсенијевић

УМЕТНОСТ ПРАИСТОРИЈЕ

Праисторија је временски период који траје до појаве првих писама. Изучавањем праисторије бави се археологија. У праисторији разликујемо следећа раздобља: камено доба (1.000.000 – 3.000 г.п.н.е.) и метално доба (3.000 г.п.н.е.– до почетка нове ере). Наши најстарији преци почели су да ходају по земљи пре око милион година, а тек са почетком палеолита наилази се на прве трагове оруђа – човек је повезао облике из природе са одређеним функцијама и свесно их користио за одређену намену. У последњем периоду палеолита, пре око 20.000 г.п.н.е. наилазимо на прве пећинске цртеже.

Пећина Ласко, Француска,
палеолитска уметност

Животиње сликане једна преко друге – животиња има магијско дејство само за тај један лов за чије је потребе сликана.

Мегалитска остварења на тлу Европе у доба неолита - Стоунхенџ, посвећен култу Сунца

Вилендорфска венера је праисторијски идол плодности и материнства.

Идол из Лепенског Вира - карактеристична тела са људским и рибликим одликама – тело је људско, са израженом главом и рибликим цртама лица.

ПРВЕ ДРЖАВЕ

Појава писма

прекретница из
праисторије ка историји

Писмо се појављује око 3.000 г.п.н.е.

Са појавом писма поклапа се и прелазак на праву пољопривреду и земљорадњу, што доводи до боље организације живота који више није номадски већ се одвија у организованим сталним заједницама, доводи до пораста броја становника и њиховог све већег богатства. Убрзо долази до поодвајања становништва по слојевима, као и до издвајања једне личности као вође. Ово су почеци државе у којој осим владара и свештенство има значајну улогу – веровања добијају системски облик.

Прве цивилизације, и прве државе, развијају се на просторима на којима су и неолитски људи стварали своја насеља - простор Блиског Истока. Између 3.500 – 3.000 г.п.н.е. на том простору настају прве државе, Египат и Месопотамија.

ЕГИПАТСКА УМЕТНОСТ

Уметност старих Египћана везана је за владара, фараона, и свештенство, а посвећена култу мртвих и загробном животу у који су веровали.

Једна од главних карактеристика Египатске уметности је доследност, па се тако одређени принципи и канони нису мењали током дуге историје египатске државе. Египћани су главу и удове сликали из профила, а труп и око анфас. Фараон је сликан увек бос јер се налази на светом тлу. Такође, он је увек 'достојанствен', карактерише га својеврсна 'залеђеност' и највећих је димензија на слици. О осталим ликовима се не води толико рачуна па су они обично ситнијих и неретко сликани уз одређена одступања од канона.

Представа простора:

На египатским сликама простор нема дубину, све се дешава на једној линији тла. Не познају перспективу, већ сцене сликају по редовима при чему су доње сцене заправо оне које су ближе нама (ту је обично и представа фараона).

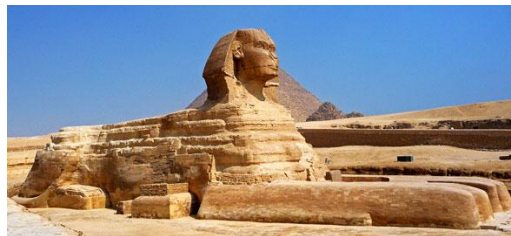
Пирамиде у Гизи,
Микеринова, Кефренова и Кеопсова

Биста Нефертити и Тутанкамонова златна маска

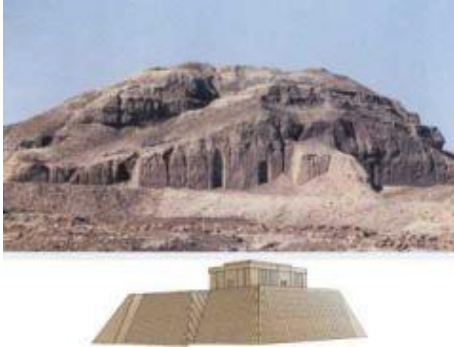

Принц Рахотеп са женом

Велика Сфинга

УМЕТНОСТ МЕСОПОТАМИЈЕ

Бели храм у Уруку

Хамурабијев законик (стела),
око 1760. п. н. е., Лувр, Париз.

Месопотамија је била изузетно уређена држава, са прецизно вођеном документацијом. Писало се најпре сликовним, а онда клинастим писмом које је најпре бројало око 2000 знакова, а касније је сужено на око 600. Овим суженим писмом написан је чувени Хамурабијев законик. Писало се на глиненим плочицама.

АСИРСКА УМЕТНОСТ

Иштарина капија (капија Набукодonoсорове
свете четврти у Вавилону)

Рањена лавица из Ниниве

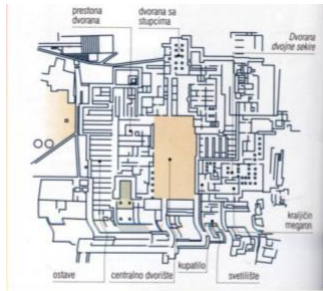
Представе људи у асирској уметности су доста сведене, понекад чак и неспретне, док су животиње пуне живота, снаге, драме, са одличном анатомијом. Лов на лавове био је обавезан на асирском двору, па постоји и мноштво рељефа са том темом. Иначе, управо Асирци уводе праксу наративних рељефа иако код њих они нису још увек тако лако читљиви. Ту праксу ће наставити Грци, а усавршити Римљани.

ЕГЕЈСКА УМЕТНОСТ

Током III и II миленијума пре нове ере у прилици смо да пратимо развој Егејске културе – Критско-минојске културе која се развија на острву Крит и кикладским острвима, и микенске културе која се развија на Пелопонезу.

Крићани нису били Грци, већ народ пристигао из Азије. Када су нешто касније Грци дошли на ово острво, оно их је задивило како својом географијом тако и остацима критско-минојске културе, па не чуди што су бројне митове везали управо за острво Крит. Свакако да је најпознатији мит онај о Минотауру и лавиринту. Иако се у критско-минојској уметности види утицај Египта и Мале Азије, а препознаје евидентна веза са грчком уметношћу, оно што је издваја јесте свежина, неусиљеност, узбудљива лепота. Крићани су се користили линеарним А писмом које до данас није растумачено, и линеарним Б које је знатно једноставније а користило се у административне сврхе.

Микенску цивилизацију између 1600. – 1100. г.п.н.е. створила су племена у чије порекло нисмо сигурни. Зна се да нису били Грци јер Дорско племе тек касније долази на ове просторе, а верује се да су у питању староседеоци Пелопонеза. Користили су линеарно Б писмо које је сродно грчком. Као и критско-минојска, и микенска историја ушла је у грчку митологију. Микенци су били вешти ратници и велики освајачи. Њихови градови били су попут трвђава, опасани бедемима и грађени од огромног камења због чега их многи називају киклопским. У самом граду је постојала владарска палата, као и мноштво економских просторија, а ту су биле и владарске гробница.

Фреска теореадора

Остаци палате у Кнососу са рестаурацијом Сер Артура Еванса

Лавља капија је служила као главни улаз у град Микену. Овај чувени дромус грађен је од крупног камења без везива, само са уклапањем камена. Изнад архитравне греде налазе се две лавице (критски утицај) са стубом у средини; стуб представља божанство, а везује се и за оне кикладске идоле, исто тако издужених линија.

ГРЧКА УМЕТНОСТ

	Архитектура	скулптура	сликарство ваза
ПОЧЕЦИ ГРЧКЕ УМЕТНОСТИ И ГЕОМЕТРИЈСКИ СТИЛ (XII – VIII в.п.н.е.)			Вазе геометријског стила
АРХАЈСКИ ПЕРИОД (VIII – VI в.п.н.е.)	Артемидин храм на Крфу Посејдонов храм у Паестуму	Коре и куриси Хера са Самоса Москофорос (Контрапост, архајски осмех)	Вазе млађег геометријског стила (Диплонске вазе)
КЛАСИЧНО (ЗЛАТНО) ДОБА (V – IV в.п.н.е.)	Атински Акропољ: Пропилеји Партенон (дорски храм) Ерехтејон (јонски храм) (V в.п.н.е.) Маузолеј у Халикарнасу (IV в.п.н.е.)	Вајари Поликлет, Фидија и Скопас (V в.п.н.е.) Вајари Скопас, Праксител и Лисип (IV в.п.н.е.)	Црнофигурални стил (V в.п.н.е.) Црвенофигурални стил (IV в.п.н.е.)
ХЕЛЕНИЗАМ (III – II в.п.н.е.)	Александријска библиотека и Фарос Пергамонски олтар	Колос са Родоса Ника са Самотраке Лаокон са синовима	

Диплонска ваза
(Геометријски стил)

Почевши од VII века п.н.е. почиње убрзани развој грчке цивилизације. И док су из оног претходног периода формирања Грчке очуване тек сликане вазе (геометријски стил), из наредног периода који називамо архајски (од VII в. п.н.е. – 480.г.п.н.е.) сачуване су и праве самосталне скулптуре. У Египту су рађене монументалне скулптуре, али оне се никад нису у потпуности одвојила од каменог блока или другог ослоња. Грци ће зато скулптуру брзо учинити сасвим самосталном. Грци су вајали најчешће у камену, и своје скулптуре су бојили.

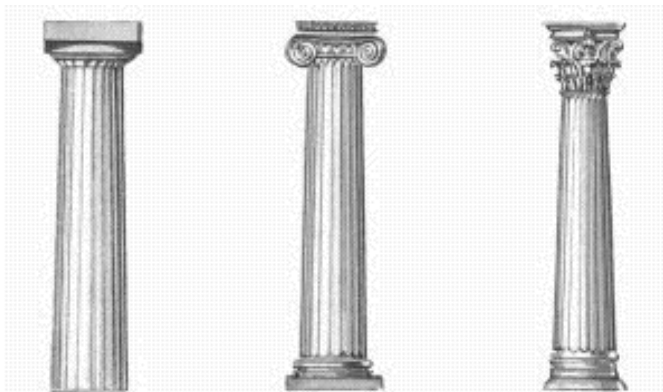

Курос

Кора

ГРЧКИ ХРАМ

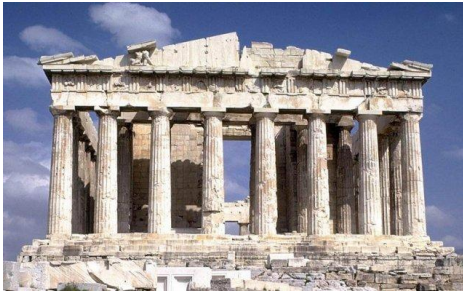

Дорски стуб

Јонски стуб

Коринтски стуб

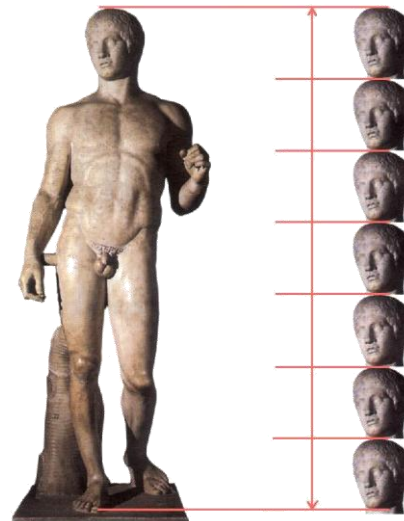
У **грчки храм** се не улази. У унутрашњости храма налази се скулптура бога којем је храм посвећен, а само високо свештенство ту има приступ. Интересантно је, и уједно тешко за замислити, да су ови храмови били обојени јарким бојама, али се та боја није очувала. Храм се састоји од пронаоса (предворја), наоса (главне просторије) и још једног одељења сличног предворју. Већина храмова опасана је стубовима, по којима се ови храмови најпре и препознају. Основа је правоугаоник који прати следећи образац – ужа страна има X стубова, а дужа $2X + 1$. Разликујемо више стилова и то **дорски**, **јонски**, и **коринтски**. Носиоц стила је стуб са капителом, који такође прати стилове храма.

Партенон

Ерехтејон

Поликлет, Дорифорос и примена канона

Мирон, Бацач диска

Лаокон са синовима (хеленизам)

ЕТРУРСКА УМЕТНОСТ

Етрурци су народ који је био насељен на Апенинско полуострво. Били су у сталном контакту са Грцима од којих су преузели и азбуку; ипак, њихово писмо до данас није растумачено. Брзо су нестали са политичке сцене - након што су постали савезници Рима, брзо су се у потпуности асимилovali са њима. Етрурија се састојала од низа градова без јединствене власти. Етрурци су били вешти морепловци са снажном флотом, па не чуди што су током VII и VI в.п.н.е. били једна од водећих сила. Римљани су пуно тога наследили и преузели од Етрураца, Римом су чак владали Етрурски краљеви све до формирања републике.

Етрурци су имали развијен урбанизам са две главне улице, хоризонталном и вертикалном, око којих се развија читав мрежа. Имали су канализацију, водовод и систем наводњавања. Ипак, једино сачувано монументално делу етрурске историје је **Градска капија – Porta Августа у Перуђи** (II в.п.н.е.) код које први пут срећемо другачији систем конструкције, са луком.

Аполон из Веја

Етрурци су били одлични познаваоци обраде бронзе. Чувена Римска вучица, симбол Рима, заправо је дело етрурске уметности. Наиме, Ромул и Рем који окружују вучицу су додати тек у време ренесансе. Вук је за Етрурце био света животиња. Вучица има свиреп изрез и притајену физичку снагу; то је вучица која тражи изгубљене младунце.

УМЕТНОСТ СТАРОГ РИМА

Прича о настанку Рима везује се за Тројански рат – након Лаоконове смрти, јунак Енеја (потомак Венере) са оцем бежи на Апенинско полуострво и оснива град. Након његове смрти, његови наследници Ромул и Рем протерани су из града од стране сила зла, као дечаки су смештени у корпу и бачени у реку Тибар. Дечаке су спасли пастири, а дојила их је вучица. Као одрасли, Ромул и Рем се враћају у град, побеђују зле силе и оснивају нови град – ипак, долази до свађе и Ромул убија брата, а онда оснива град Рим (Рома).

Те 753. г.п.н.е. почиње доба 7 краљева, рани период римске историје из ког ништа није сачувано. Затим је у Риму 509. г.п.н.е. проглашена Република којом управља Сенат са два конзула (нема власти једног човека) који долазе из реда патриција (аристократије); 29. г.п.н.е. Рим је постао царство.

Римска уметност имала је највећи домет у периоду од 200.г.п.н.е. до 500. године. Често се каже да римска уметност није довољно оригинална, тј. да сувише копира грчку. То није тачно јер Римљани су ценили, проучавали и копирали грчку уметност, али су стварали и нешто сасвим своје. Римска уметност била је космополитска (јер и сама држава је била империја), прихватили су се страни утицаји и уметност пуштала да се слободно, и сходно самом подручју развија. Оно што је пак апсолутно римска тековина јесу рељефи на којима су приказани реални догађаји са реалним људима, као и свакодневне сцене – рељеф приповеда, а то је нпр. било незамисливо у грчкој уметности. Имали су осећај за документарност, што потврђују и њихови изузетни, натуралистични портрети.

Форум Јулијанум, остаци

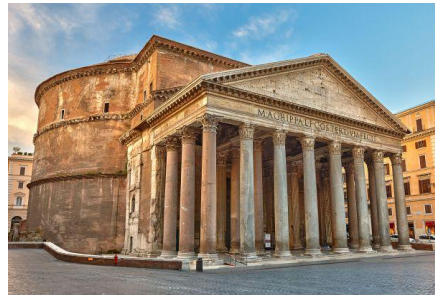
Августов славолук у Риминију

Август из Примапорте

Колосеум

Пантеон

Марко Аурелије на коњу

Константин Велики

РИМСКА УМЕТНОСТ: Фреске у Вили Мистерија, Помпеја, II в.п.н.е.

РАНОХРИШЋАНСКА УМЕТНОСТ

Ранохришћанска уметност је хришћанска уметност која се широм Европе развијала у периоду од I до V века. Њени зачеци су у Риму, где је најпре и призната као званична вера одлуком цара Константина 313. године. Константин је хришћанство прогласио легалном вером што је обуставило прогоне хришћана и омогућило хришћанима да изађу из катакомби, односно да праве храмове и јавно указују поштовање Христу. Константин је пред крај живота Рим оставио папи, а сам се преселио у свој град, Константинопољ, који ће након поделе Римског царства 395. године постати центар Источног царства, тј. Византије. Убрзо након ове поделе германска племена покорила су Рим (Западно римско царство), а Византија се од тад сматрала наследником светог римског царства.

Центри ранохришћанске уметности су Рим, Константинопољ – Цариград, Јерусалим, али и градови у Египту и на Блиском истоку где се такође шири хришћанство. Ипак у овим крајевима се није очуванло много хришћанских споменика јер је ту касније дошао Ислам, а цркве су претворене у џамије.

Хришћанство се налазило у списима, а како би се вера ширила и постала јасна свима (неписменима) морала се преточити у слике које ће сви разумети. Тако се у прво време Христ углавном приказивао као пастир, као риба – иктиас, или као хлеб (симбол енхаристије – део службе још у та рана времена).

Слике у катакомбама Светог Петра у Риму

Најранија хришћанска уметност нађема је у катакомбама у којима су се хришћани скривали, окупљали али и сахрањивали. На овим сликама препознајемо одјеке помпејанског сликарства. У центру је готово увек Христ, добри пастир, који даје живот за своју овцу. Круг представља небески свод, а крст као основни симбол вере доминира представом.

Чувени **мозаици** налазе се у **базилици Сан Аполинаре ал Класе** у Равени (V-VI век). У центру је Свети Аполинаре окружен са 12 оваца, симбол 12 апостола. Христ је у светом врту, ту је и свети крст, пророци Илија и Мојсије, као и три ученика. То је слика преображења са препознатљивим елементима.

ВИЗАНТИЈСКА УМЕТНОСТ

Кроз средњи век, Византијска култура наставила је да се развија на античким основама које су чинили римско право, грчка култура и хришћанска уметност која је спојила елементе грчко – римског стила и источњачке уметности. Центар византијске уметности био је Цариград у коме су за време Јустинијана (иначе великог поклоника уметности) створени естетски принципи византијске уметности. У њему су источњачке и грчко-римске традиције прожете хришћанском идејом по којој је цар представник Бога на земљи (док је на Западу централна фигура Папа, на истоку је то цар). Уметност је требало да материјализује божанске законе што ће на неки начин ограничити уметнике који су били дужни да следе прототип у којем је све телесно и чулно потиснуто у корист духовног.

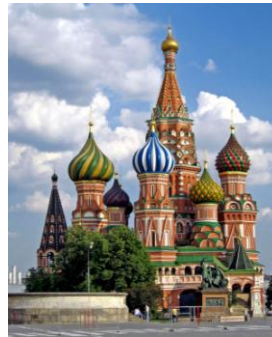
Најраније хришћанске цркве имале су облик базилике (римско наслеђе). Црква је подизана на моштима светаца, а служила је као место окупљања верника. Хришћанска црква у западној Европи ће облик базилике задржати и током средњег века, док је у Византији већ током Јустинијанове владавине започета реформа цркве, укључујући њен облик. Нова источно-хришћанска црква има квадратну основу а њен врхунац представља купола – небо над небесима.

Јустинијан са пратњом, мозаик из цркве Сан Витале у Равени, VI век

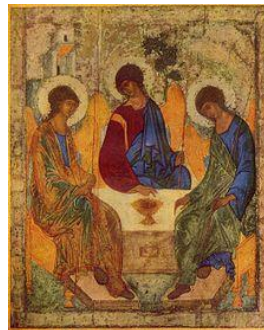
Света Софија у Истанбулу

Саборна црква
Василија
Блаженог крај
Кремља у Москви

Црква Светог Марка у Венецији

Андреј Рубљов,
икона
Старозаветне
Тројице

СРПСКА СРЕДЊОВЕКОВНА УМЕТНОСТ

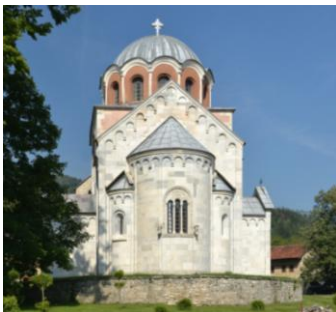
У време када је Византија доживљавала тежак период због пада Цариграда под латинску власт 1204. године, Србија се као држава оснажује. Почети српске средњовековне уметности везују се за најраније доба династије Немањића. Иако се развијала на територијама везаним за византијску уметност, преко приморских градова Зете, Бара и Котора, српска средњовековна уметност трпела је и западњачке утицаје, романичке и готичке.

Српска уметност комбинује византијске и западњачке утицаје. У архитектури преовлађује западни начин градње јер су Немањићи доводили приморске грађевинаре и клесаре, док је сликарство засновано на византијској традицији – позивани су уметници из Солуна и Цариграда, или су радили домаћи уметници школовани у Цариграду.

У српској средњовековној уметности препознајемо три стила:

- **Рашки стил**
- **Српско-византијски стил**
- **Моравски стил**

Већина споменика **рашког стила** настала је у долинама река Ибра и Лима. Цркве рашке школе одликују се једноставношћу и усталеношћу – углавном су у питању једнобродне и једнокуполне грађевине мањих димензија, споља оплаћене блоковима белог мермера, изузев куполе која се гради од опеке и камена. Унутрашњу декорацију рашких цркви чине фреске, најчешће великих формата са једноставном тематиком. Главни мотив су монументалне људке фигуре на плавној позадини. **Рашком стилу припадају:** Ђурђеви Ступови, Богородичина црква у Студеници, Жича, Морача, Сопотани, Милешева, Градац, Свети Апостоли у Пећи.

Студеница – Богородичина црква, XII век, рашка школа

Фреска 'Успење Богородице', манастир Сопотани

Почетком XIV века српска држава проширила је своје границе све до Егејског мора. На овим новим територијама српска уметност још више долази под утицај византијске уметности, одакле и назив **српско-византијски стил** за уметност која се развија од 1300. и 1371. године. У архитектури се види огромна промена у односу на рашки храм – грађевине сада имају основу и облик грчког крста са једном или пет купола, уже су а више. Фасаде су разигране и живописне, а орнаментика се постиже комбинацијом опеке, камена и малтера. Већину споменика који припадају овом стилу подигао је краљ Милутин, а међу најлепшим свакако је манастир Грачаница. На фрескама расте број фигура, покрет је све видљивији што доприноси сценичности призора.

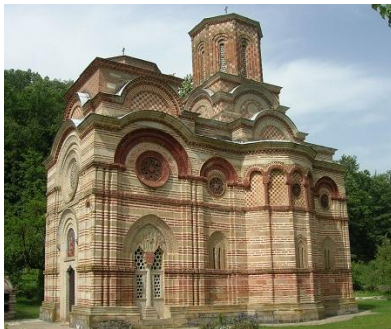

Грачаница

Дечани

Од битке на Марици 1371. године до пада Србије под власт Турака 1459. године, центар државе и уметничких догађања се сели на север, у области Велике и Западне Мораве. Грађевине **моравске школе** грађене су по светогорском узору, имају облик триконхоса, развијеног грчког крста коме су са јужне и северне стране додате певнице, са једном или пет купола. Цркве су сада још вертикалније и рађене у алтерацији камена и опеке (осим манастира Манасија који представља изузетак). Спољна декорација је све богатија. У моравском сликарству влада исти стил – људске фигуре су витке, раскошно обучене с много накита и детаља. Колорит фресака је интензиван и са пуно злата.

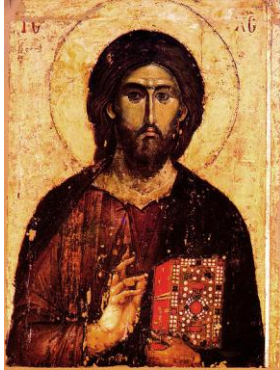

Каленић

Фреска 'Свети ратници', манастир Манасија

Паралелно са развојем архитектуре и зидног фреско-сликарства, у средњовековној Србији развијало се и сликарство икона и минијатура. Међу иконе највиших домета спадају охридске и хиландарске иконе. Минијатуре изузетне вредности налазе се у Мирослављевом јеванђељу, најстаријој очуваној српској књизи. Иницијали су главни сликани украс, а рађени су под утицајем романике.

Икона Христа
Пантократора, XIII век,
Хиландар

Икона Богородице
Перивлепте, XIV век,
Охрид

Мирослављево
јеванђеље, XII век

ИСЛАМСКА УМЕТНОСТ

Почетком VII века рађа се једна нова вера коју је ширио Мухамед, пророк из велике арапске луке, центра трговине али и разврата, града Меке. У Меки Мухамедова 'виђења' нису одобравана па он бива приморан да напусти град и оде у Медину где брзо стиче присталице. Мухамед ће се тек неколико година пред смрт победоносно вратити у Меку где ће уништити паганске реликвије, а метеор Ћабу прогласити једном од највећих светиња Ислама. Касније, сви молитвеници у џамијама биће окренути ка Ћаби.

За Мухамедово доба дефинисани су стубови нове вере, док је сам Куран, света књига Ислама, написан касније. Иако је након Мухамедове смрти дошло до низа размирица, Ислам је успео да се одржи посебно захваљујући социјалном елементу – Ислам је био отворен ка свим народима, а примамљив зато што је свима давао исте почетне позиције. Само 100 година након Мухамедове смрти Ислам се из Мале Азије проширио до северне Африке и југа Шпаније.

У области примењених уметности исламска уметност је дала дела изузетне вредности, све са мотивима арабески и арапског писма.

Алхамбра

Таџ -Махал

Аја Софија (претходно Света Софија)

Када су 1453. године Отомански Турци заузели Византију настаје нови тип џамије. Велику византијску цркву, **Свету Софију**, Турци су претворили у џамију и назвали је **Аја Софија**.

УМЕТНОСТ СРЕДЊЕГ ВЕКА

Све до средњег века средиште цивилизације било је у медитеранском појасу и Малој Азији. Током средњег века то средиште се помера ка северној Европи, изнад Алпа.

Иако је средњи век дуго називан 'мрачним', он заправо уопште није био мрачан. У питању је 'раздобље вере', а 'мрачан' период трајао је тек 200 година од Јустинијанове смрти до Карла Великог. Након Константиновог пресељења у Константинопољ, Западно римско царство почело је да пропада. Подручје западне Европе насељавају номадска племена која долазе са истока. Трагови културе ових народа углавном нису сачувани, а ретки пронађени предмети показују да се ради о различитим формама тзв. примитивне уметности која комбинује медитеранску (нађену) и номадску (донету) традицију.

Многи од ових сада еропских народа врло брзо прихватају хришћанство. Оснивају се манастири који су културни центар европског села. У тим манастирима преписује се Библија, а велики број сачуваних илуминираних рукописа одликује изузетна лепота – богатство декорације, стилизација животињских и биљних мотива, префињени колорит.

КАРОЛИНШКА УМЕТНОСТ

Прва западно-европска престоница након Рима био је град Ахен који је у VIII веку основао **Карло Велики**, родоначелник каролиншке династије (уметност за време каролиншке династије назива се **каролиншка уметност**). Карло Велики је иначе свом 'варварском' народу желео да усади културну традицију славне прошлости па је око себе окупио највеће интелектуалце и уметнике како би у свом царству направио велелепне споменике и грађевине по римском узору. Ипак, област у којој ће засијати каролиншки уметници су илуминирани рукописи.

Палата Карла Великог

Илуминација Светог Матеје

ОТОНСКА УМЕТНОСТ

Отонска уметност је уметност на простору данашње Немачке и Француске која се развијала у X и XI веку и представља рану фазу романичке уметности. Заправо, то је уметност која се развијала у Отонској држави.

Након каролиншке ренесансе и распада царства Карла Великог на неколико мањих држава уметност се слабо развија, тек са доласком на власт Отона I 936. године долази до промене и од тог доба можемо говорити о отонској уметности у којој долази до спајања античких елемената и византијске уметности као и ранохришћанске уметности тога времена.

Црква Светог Михаила

Еванђелист Лука, илуминација

РОМАНИКА

Романика је добила назив по својим чврстим, масивним облицима са облим сводовима - у питању је архитектура која буди сећање на римске грађевине, тзв. 'модо романо'. Романика се најпре развила у архитектури, а онда проширила на скулптуру и сликарство. Обухвата период од XI до XIII века, и што је интересно, развија се на територији читаве Европе. У самој Европи се пуно тога променило - доселили су се Германи, а Мађари прихватили хришћанство. У подели друштва настаје један нови слој, грађанство, који ће од сад често бити носиоц уметности. 1054. године дошло је до поделе хришћанске цркве на католичку и православну. Ходочашћа постају популарна, а осим у Рим и Јерусалим, иде се и у ново светилиште у Шпанији, чувено Сантјаго де Кампостела, где се чувају мошти Светог Јакова. Црква Светог Јакова у Кампостели првобитно је грађена у романичком стилу али је временом толико мењана и дограђивана да више не представља први пример романике архитектуре. У то доба владала је права појама за моштима светаца као и другим верским реликвијама, чак се и трговало њима. У Јерусалиму почетком XI века долази до проблема са Муслиманима, а како би одбранио своје вернике, Папа Урбан II 1095. започиње први од четири крсташка рата. Папа је преузео ту улогу јер у Европи није било другог јединственог владара. На Светој земљи подигнути су многи хришћански манастири, углавном бенедиктинског реда.

Нотр-Дам-ла-Гранде

Катедрала са крстионицом и звоником у Пизи

У романичкој уметности доминирају украсни рељефи на фасадама, а посебна пажња поклања се улазу у цркву који се сматра 'капијом небеског света' - портали су посебно украшени, великих су димензија и зато су сада дељени једним средишњим стубом који се назива тримо. Лук (архиволта), који је такође декорисан, окружује тимпанон на којем је централна тема, најчешће са Христом као централном фигуром.

ГОТИКА

Готичка уметност је настала између 1150.- 1550. године у Француској. Истраживачи ове уметности сматрали су да њене тековине треба повезати са готичким наслеђем самог народа, Гота, одакле и назив готичка уметност. Заправо, ради се о стилу који је постао доминантан крајем XII века, који се родио у манастирима али своју снагу достигао на градским црквама. У овом периоду рађају се градови, као један нов и снажан друштвени систем; они имају локалне власти које како би показале своју моћ пуно улажу у репрезентативне грађевине. Такође, богати грађани у овом периоду показују жељу за описмењавањем, тако да је ово доба када се отварају неки од најзначајнијих универзитета, попут Оксфорда.

Готика је доба учености, па не чуди што основа готичке цркве лежи у математичким прорачунима. За цркву је јако битна и висина јер се тежи Богу (бити му све ближе), која се пак могла постићи само добрим и прецизним прорачунима уз употребу крстастог ребрастог свода и преломљеног лука који је дозвољавао бројне трансформације. У унутрашњости се тежило просторности, великим просторима без много разчлањавања. Споља, готичка црква је (због својих импозантних димензија) имала мноштво ослонаца који су завршавали јако декорисаним кулицама, које су можда и најпрепознатљивији елемент готичке цркве.

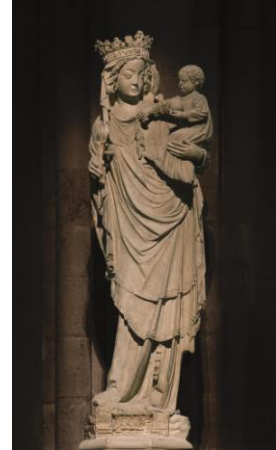
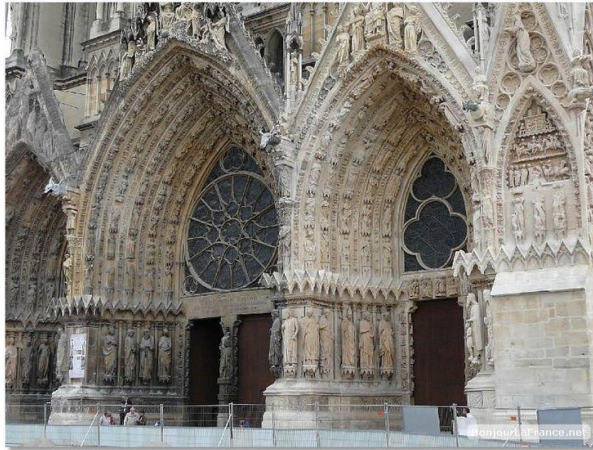
Основне одлике готичке цркве су математички, тј. геометријски прорачун, тежња ка небу (висина грађевине), и осветљење које ће употребом витража на прозорима добити посебну драж. Уз то, готичке црква ће бити и богато декорисане.

Катедрала Нотр-Дам у Паризу посвећена је Богородици. Ова црква у потпуности осликава готички стил, и уједно је једна од најпознатијих готичких грађевина. У Италији се готички стил меша са средоземном традицијом. Чувена је **Црква Светог Крста** (Санта Кроче) у Фиренци на којој се види мешавина ранохришћанских и готичких утицаја.

Катедрала у Ремсу припада зрелој готици. Ту видимо да је скулптура са тимпанона нестала и то место је попунила розета. Фигуре на довратницима сада су готово у потпуности одвојене од фасаде.

Ба скулптурама се став контрапоста претвара у S став тела, тј. став покривљене кичме. Што се добро види на чувеној Париској Богородици.

У Француској су готичко сликарство обележили **витражи** и **илуминирани рукописи**. Витраж прати основне одлике готике – идеју светла (витражни прозори) и геометријских прорачуна (компликовано уклапање бојених стаклића у геометријску мрежу који се касније спајају оловом). Илимнације, тј. сликане стране готичких рукописа, имају сличан колорит као витражи, а на сликама се тежи плошности (нема тродимензионалности) и богатству орнамената (дролера).

Готички витраж

Странице илуминираног рукописа,
Календар Браће из Лимбурга

Током друге половине XIII и прве половине XIV века у Тоскани у Италији, у градовима **Фиренци** и **Сијени** долази до експлозивног развоја сликарства. У Италији раде многи избегли византијски уметници који ће значајно утицати на **сликарство позне готике у Италији**. Најзначајнији уметници у Фиренци су **Чимабуе** и **Ђото**, а у Сијени **Дучо**, **Симоне Мартини**, **браћа Лоренцети**. Чимабуеу и Дучу за представе Мадона узор су биле Византијске Богородице.

Чимабуе, Мадонаа престољу

Ђото, Оплакивање Христа

РЕНЕСАНСА

Ренесанса означава раздобље кад су се уметност, култура и интелектуални напори окренули античким узорима. Назив “ренесанса” потиче од француске речи *renaissance*, што значи “препород”. Ренесанса се јавила у Италији у XIV веку (позна готика), а врхунац је достигла у XV (рана ренесанса) и XVI веку (висока ренесанса), кад се проширила читавом западном и северном Европом. Надахнути уметношћу старе Грчке и античког Рима, ренесансни уметници стварали су слике и скулптуре желећи да прикажу видљив свет и придржавали су се математичких принципа пропорционалности, хармоније и перспективе. Нова естетска начела нашла су израз у делима италијанских уметника као што су Леонардо да Винчи, Сандро Ботичели, Рафаело, Тицијан и Микеланђело, а Фиренца је постала средиште ренесансне уметности.

Карактеристике:

- Угледање на антику
- Центар универзума – човек
- Научна основа уметности (математички прорачуни, хармонија, симетрија)
- Индивидуалност (ново виђење природе, трагање за властитим ликовним језиком, нова реторика, драма, изразита сугестивност)
- меценство

РАНА РЕНЕСАНСА: Сандро Ботичели, Примавера (Рађање пролећа),
темпера на дасци, Галерија Уфичи, Фиренца, XV век

ВИСОКА РЕНЕСАНСА: Микеланђело, Стварање Адама (детал),
Сикстинска капела, Рим, XVI век

ВИСОКА РЕНЕСАНСА:
Леонардо да Винчи,
Мона Лиса

ВИСОКА РЕНЕСАНСА:
Рафаело, Папа Лав Х,

ВИСОКА РЕНЕСАНСА:
Жан ван Ајк, Брачни пар Арнолфини

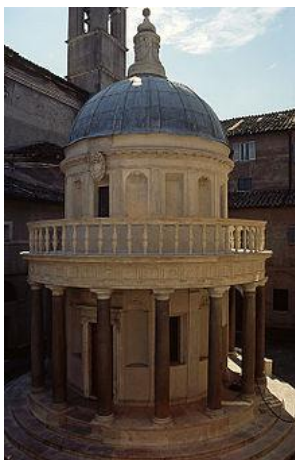
ВИСОКА РЕНЕСАНСА:
Албрехт Дирер, Зец

РАНА РЕНЕСАНСА:
Донатело, Давид

ВИСОКА РЕНЕСАНСА:
Микеланђело, Давид

Донато Браманте,
Мали храм у Риму

Андреа Паладио,
Вила Ротунда

МАНИРИЗАМ

Под појмом маниризам подразумевамо правац у историји уметности који се јавља на прелазу из високе ренесансе у барок и који се развијао у европским земљама. У сликарству се ово доба удаљава од складних форми високе ренесансе, њених пропорција, ликови се издужују и деформишу, светло и сенка су много узнемиранији а боја је произвољнија и не одговара боји која се налази у природи. Најпознатији сликари маниризма су Пармиђанино, Ел Греко, и Тинторето који већ прелази и у барок.

Пармиђанино, Аутопортрет

Ел Греко,
Сахрана
Грофа Оргаз

Леонардо да Винчи,
Тајна вечера, XVI век

БАРОК: Тинторето, Тајна вечера, 3,7 x 5,7м, XVII век

БАРОК

Барок или **бароко** (порт. *pérola barroca* – перла неправилног облика) је уметничко-културни период, који је владао у Европи од 1600. до 1750. године. Настао је у Италији и проширио се по целој Европи.

Барок даје предност асиметрији, заобљењима избочинама и испупчењима као и просторним гестовима, покрету, ефектним перспективама. Док је ренесанса статична и употребљавала је круг, барок је динамичан и користио је елипсу или њене делове. Барок је био компонован за покрет и обилазак и стално откривање нових осовина посматрања као и рафиниране игре светлости и сенке. У сликарству се појављују сложене композиције, а неретко се употребљава и дијагонална композиција слике. Најзначајнији барокни сликари су Каравађо, Тиетроло, Веласкез, Рубенс и Рембрант,

Фонтана ди Треви,
Рим

Каравађо,
Позив Светом Матеји, XVI век

Веласкез,
Млада племкиња, XVII век

Рубенс,
Отмица Леукипових кћери

Рембрант,
Покајање блудног сина

БАРОК: Питер Клаес, Мртва природа
са крабом, XVII век

БАРОК: Ђузепе Арчимболдо,
Портрет, XVII век

Бернини, Екстаза Свете Терезе,
Капела Корнаро, црква Санта Мариа дела Витория у Риму

РОКОКО

Рококо је уметнички стил, завршни облик барока, који је трајао између 1720. и 1780. године. Развио се у Француској, а затим проширио Европом. Име рококо је изведено од француског *rocaille* што означава орнаментални мотив који подсећа на ушну шкољку. Највећи допринос рокока је у архитектури и уметничком занатству. У питању је префињени стил који одликују и раскош декоративних елемената, нежност боја и љупкост фигура. У сликарству се највише сликају љубавне игре и пастирске сцене, као и портрети. Најзначајнији представници у сликарству су: Антоан Вато, Франсоа Буше и Жан-Оноре Фрагонар.

РОКОКО: Франциско Гоја, 3. мај 1808.

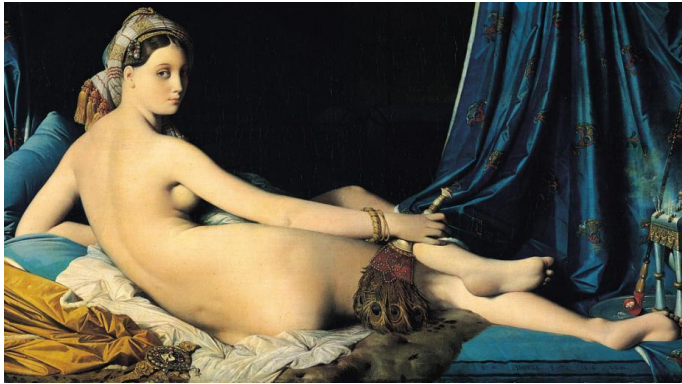
Каналето, Гранд канал у Венецији

Фрагонар, Љуљашка

НЕОКЛАСИЦИЗАМ

Неокласицизам је назив за покрет у ликовној уметности, књижевности, позоришту, музици и архитектури који се јавио средином XVIII века. Неокласицизам је поновно оживљење стилова и духа класичне антике директно инспирисано самим античким периодом, која се подударала и која је рефлектовала нова сазнања у филозофији и другим подручјима током просветитељства. Започео је као реакција на претераност претходног рококо стила. Најпознатији уметници су Жак Луј Давид и Доменик Енгр.

Доменик Енгр, Велика Одалиска

НЕОКЛАСИЦИЗАМ: Жак Луј Давид, Сократова смрт, XVIII век

РОМАНТИЗМ

Романтизам је правац у уметности који се јавља после Буржоаске револуције (1789), крајем 18. века, а траје до средине 19. века. Истиче се моменат значаја буржоазије и њеног стремљења за слободу, једнакост, братство. Ипак, ови идеали су изневерени, па уметници и својим делима неретко показују разочарење, осећања затворености и безизлаза (као реакција новонасталих прилика после револуције). Одбацује се разум, потенцирају се осећања, машта, присутни су снови, халуцинације (ирационалне ствари), а инспирација долази и из народне и средњовековне литературе. Наглашено је осећање патриотизма (родољубља), говори се о слободи. Природа је такође велика тема романтичара. Сликарство романтизма је нејединствено али се могу одредити неки заједнички чиниоци: богати колорит, контрастна употреба светла и сенке, мекане модулације, динамичке композиције, изражени и усковитлаз потези четке. Најпознатији уметници су Теодор Жерико, Ежен Делакроа, Вилијам Тарнер и Вилијам Блејк.

РОМАНТИЗМ: Ежен Делакроа, Слобода предводи народ, XIX век

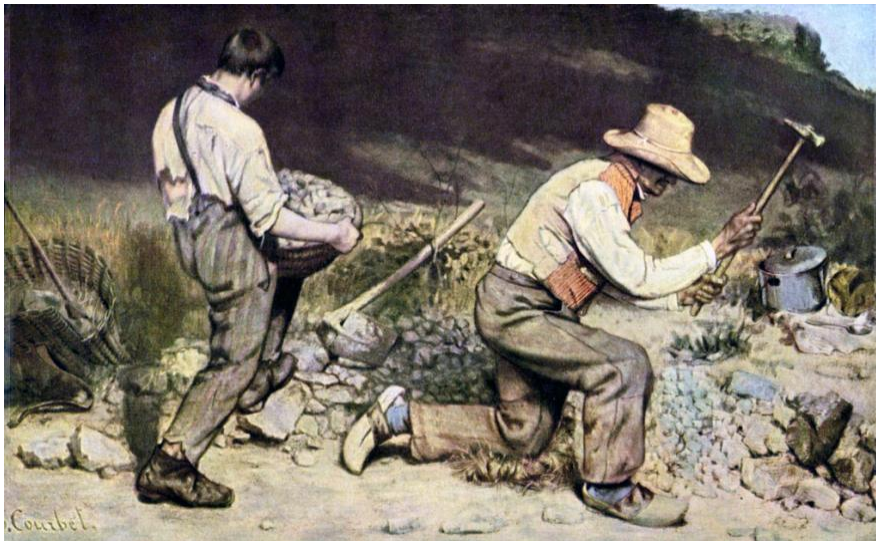
Каспар Давид Фридрих,
Путник над морем магле

Вилиам Тарнер, Снежна олуја

РЕАЛИЗАМ

Реализам је уметнички правац који се развија у Европи средином 19. века. Крупне економске и друштвене промене те развој позитивизма узроковао је нову улогу уметности - одражавање друштвене стварности. Нови погледи на уметност примењени на сликарство значили су да сликари имају у задатак да приказују савремени свет и живот, одбацујући религијску, митолошку и алегоријску тематику. Гистав Курбе изразио је ове тежње следећим речима: „Не сликам анђеле, јер их не видим.“ Реализам у сликарству доноси нове теме и мотиве (друштвена неправда коју трпе радници и сељаци) док је реалистичка обрада била позната и раније у шпанском и холандском сликарству. Став уметника је ангажован. Водећи уметници су Гистав Курбе, Оноре Домије, Жан Франсоа Миле, као и Едуар Мане који својим делом већ најављује импресионизам.

Гистав Курбе, Туцачи камена, реализам

Едуар Мане, Доручак на трави, реализам – импресионизам, 1863.

ИМПРЕСИОНИЗАМ и ПОЕНТИЛИЗАМ

Импресионизам је уметнички правац који је настао у француском сликарству између 1860. и 1870. године, чији је циљ био сликање у природи и хватање и бележење тренутка, покрета, живота. Уметници осликавају свакодневни живот грађанског друштва, и то на нов начин – разиграним, кратким, слободним потезима четке, интензивним колоритом. Сам покрет добио је назив по слици Клода Монеа “Импресија – рађање сунца”, изложеном 1874. године. Пастел техника се све више употребљава јер се овом сликарском техником на једноставан начин могао бележити покрет, а чувени су пастели ма тему балерина Едгара Дега. Најзначајнији представници, а уједно и оснивачи импресионизма, су француски сликари: Клод Моне, Едуар Мане, Камиј Писаро, Алфред Сисле, Едгар Дега и Огист Реноар. На импресионисте је имало утицаја и откриће о бојама спектра, тј. о кругу боја који у основи чине три основне (црвена, плава и жута) и три изведене боје (зелена, љубичаста и наранџаста). Експерименте са бојама радиће и уметници који припадају правцу названом **поентилизам** који ће само основне боје у виду тачкица наносити на слику, док ће се мешање боја одвијати у оку посматрача. Најпознатији представници поентилизама су Жорж Сера и Пол Сињак.

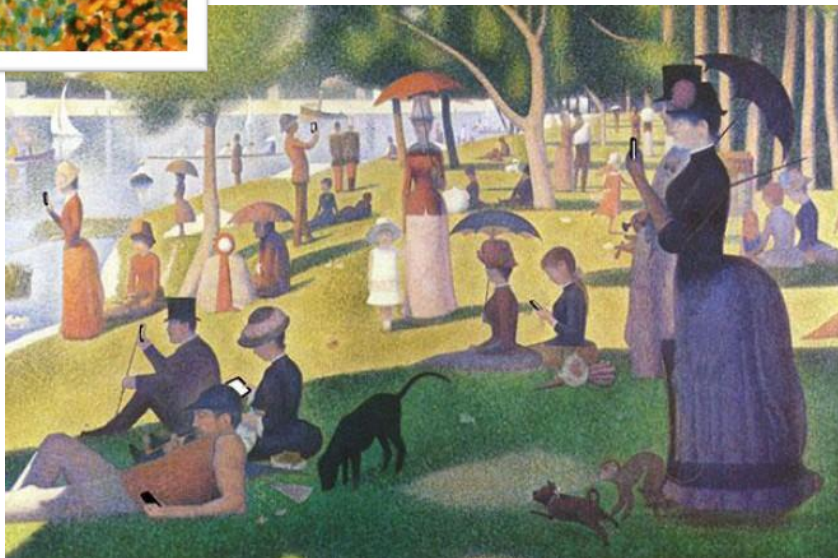
Клод Моне, Импресија, импресионизам

Едгар Дега, Балерине

Огист Реноар, Игранка у Мулен де ла Галету

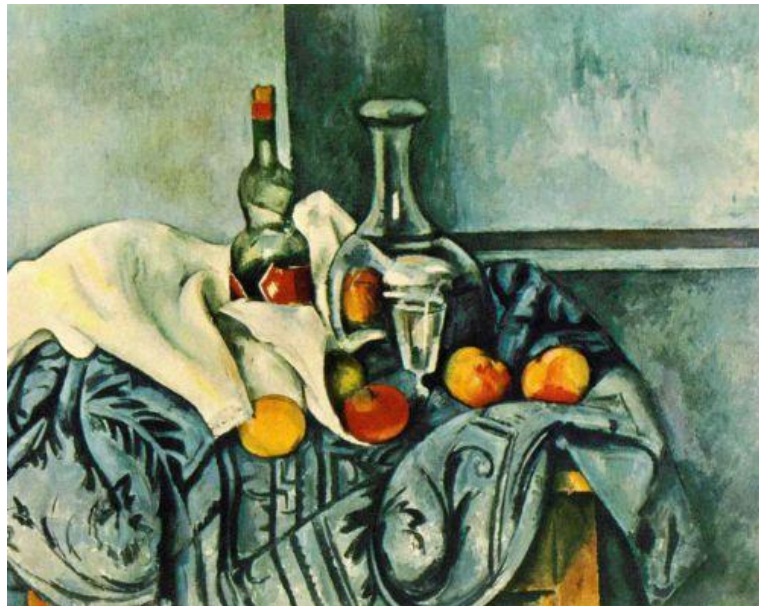
Жорж Сера, Недељно поподне, поентилизам

ПОСТИМПРЕСИОНИЗАМ

Постпресионизам је правац у уметности с краја 19. века, чији су главни представници уметници који су се развили из импресионизма, али га и одбацили у настојањима да оду корак даље. У питању су Пол Сезан, Пол Гоген и Винсент Ван Гог. Иако њихово дело има и заједничких карактеристика, чињеница је да су ови уметници различити и да су се из њиховог дела развили различити правци уметности прошог века – тако, из Сезановог дела произилази кубизам, из Гогеновог симболизам и фовизам, а из Ван Гогово експресионизам.

Циљеви којима су постимпресионисти стремили су:

- повратак структуралној организацији слике (аналитички настројени Сезан чак каже да се све ствари у природи могу свести на купу, лопту и коцку)
- наглашавање декоративне организације слике у циљу целокупног јединства слике (сликарство Гогена се сматра открићем живог, симболичног света егзотичноих култура схваћеног кроз декоративну организацију слике)
- претеривање у осликавању природе како би се кроз слику презентовало емоционално стање уметника (Ван Гогово сликарство жестоких потеза и драматичних бојених односа представља почетак новог, снажног субјективног израза који налазимо у многим правцима савременог сликарства).

Пол Сезан, Мртва природа, постимпресионизам

Пол Гоген, Тахићанке

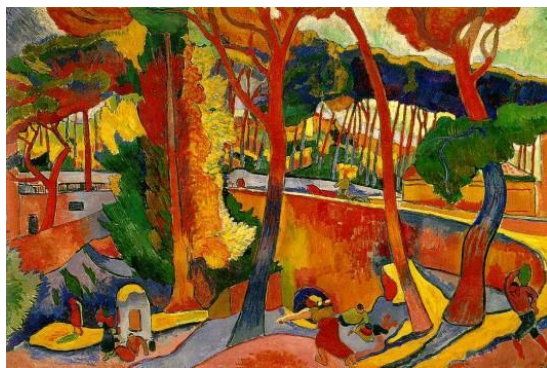
Винсент Ван Гог, Звездано небо

ФОВИЗАМ

Фовизам је уметничка група основана 1905. у Паризу, чији су главни представници били Анри Матис, Морис Вламенк и Андре Дерен. У настојању да опише њихово дело, један критичар користи израз „*Les Fauves*“ (у преводу „дивље звери“) и то постоје назив групе. Главно обележје фовистичке уметности је жестина боја и деформација фигура.

Анри Матис, Прозор

Андре Дерен, Пејзаж

ЕКСПРЕСИОНИЗАМ

Експресионизам се јавио као супротност префињеном, естетизованом и индивидуалистичком импресионизму; хтео је да изрази оно што је примарно, исконско у човеку. Јавља се у Немачкој 1905. године. Као реакција на импресионизам, који преноси спољашњи изглед природе и света на сликарско платно, експресионисти напуштају површне стимулације у корист изражавања унутрашњег духа стимулисаног религиозним, социјалним, или психолошким нагоном, па чак и оптимистичким визијама будућности. Главни представници су Едгар Мунк, Ернест Лудвиг Кирхнер, Емил Нолде.

Мунк,
Крик

Емил Нолде, Ритуални плес

Пол Кле, слике, индивидуални стил настао под утицајима експресионизма, кубизма и надреализма

КУБИЗАМ

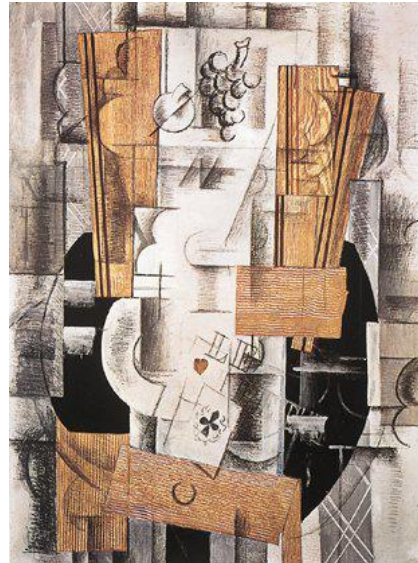
Кубизам је уметнички правац настао почетком 20. века, који је имао значајан утицај на почетак апстрактног сликарства. Назив кубизам изведен је од речи кубус што значи коцка. Кубизам је поједностављавао облике у интерпретацији реалности на облике коцке, кугле и ваљка, а у финалној слици настојао је да предмет представи као да је у исто време посматран из различитих углова (што је утицај тада актуелне Ајнштајнове теорије релативитета). Интересантно је да кубизам уводи и једну нову технку, колаж. Главни представници су Пабло Пикасо и Жорж Брак.

Пикасо,
Герника

Пабло Пикасо, Дора Мар, кубизам

Жорж Брак, колаж, кубизам

ФУТУРИЗАМ

Футуризам је културни покрет настао почетком 20. века у Италији. Идеолог покрета био је песник Филипо Томасо Маринети који је објавио *Манифест футуризма*, а у ком су прокламована начела футуризма: гнушање спрам прошлости, нарочито спрам традиционалне уметности, те величање љубави према брзини, технологији, насиљу (узанос рашинеријом пред Први светски рат). Аутомобил, авион, индустријски град постали су нови митски топови, јер су представљали тријумф технологије над природом.

Карло Кара,
Бициклиста

АПСТРАКТНА УМЕТНОСТ

Апстрактна или беспредметна уметност се веже за субјективно, емотивно и рационално уметничко изражавање, које не следи природне законе боје, текстуре, облика и простора; уметник овде изражава себе слободним кориштењем ликовних елемената. У питању је правац који је настао на почетку 20. века, око 1910. године када се развила фотографија и сликар се све више удаљава од интерпретације и репродукције природног света и природе. Разликују се два правца:

- експрессивна лирска апстракција за коју су карактеристичне, неправилне, меке форме (Василиј Кандински)
- геометријска апстракција која је у вези са „рационалним“ беспредметним уметничким изражавањем (Маљевич, Мондријан).

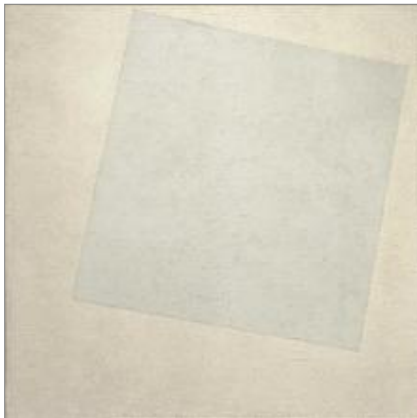
Василиј Кандински,
Први апстрактни
акварел, 1910,
беспредметна
уметност – лирска
апстракција

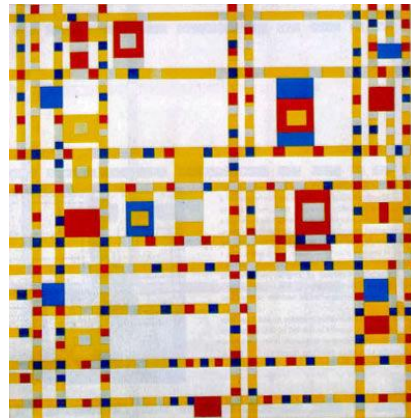
Василиј Кандински, Композиција 7

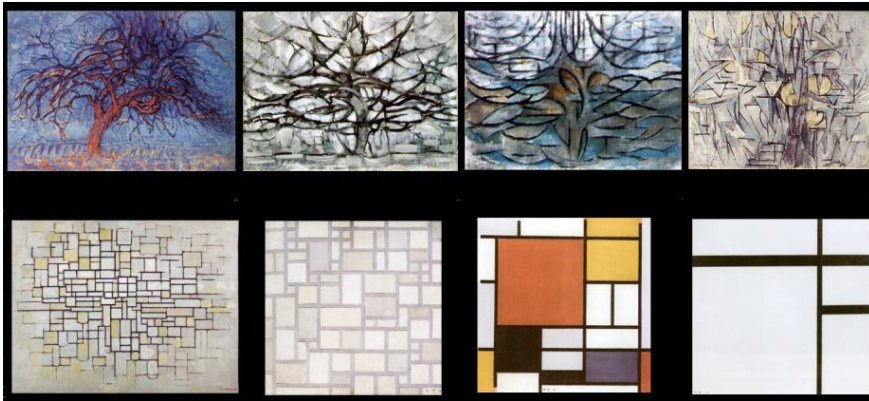
Василиј Кандински, Композиција 8

Маљевич. Бали квадрат на белом

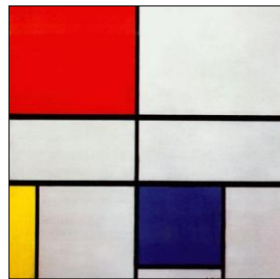

Мондриан, Бродвеј Буги-вуги, 1943.

Пит Мондриан,
пут од слике дрвета
до апстрактне слике

Мондриан,
Композиција, 1921.
и хаљина Ив Сен
Лорана из 1965.

ДАДАИЗАМ

Дадаизам је уметнички покрет који се 1916.године у Цириху јавља као одговор уметника на трагичне животне околности изазване Првим Светским ратом. Група уметника окупљена око кафеа "Cabaret Voltaire" покренула је часопис "Дада" који је добио име по ономапеји дјечјег тепања = бесмислица. Дадаизам тежи рушењу, уништењу старих начела и законитости логике, указује на бесмисао живота у којем људи сами уништавају своје вредности. Дада је негација уметности, "анти-уметност", исмевање њезине улоге у друштву и изругивање уметника самоме себи. Наглашавали су апсурдност излажући баналне предмете као уметничка дела – тзв. *Readymade*. Предводник дадаизма је Марсел Дишан.

Пикабија,
дадаизам

Марсел Дишан,
Писоар = Фонтана,
Readymade, 1917.

МАГИЈСКИ РЕАЛИЗАМ

Магијски реализам је књижевно-уметнички правац у којем се елементи фантастике преплићу са стварношћу, поистовећујући се на тај начин с њом и творећи складну целину засновану на објективном односу. Термин *магијски реализам* изворно се користио 1920-их година за школу сликара чији су предводници били Ђорџо де Кирико и Марк Шагал, али се данас највише веже за прозу Хорхеа Луиса Борхеса и Габриела Гарсие Маркеса.

Марк Шагал, Село и ја

Ђорџо де Кирико, Мистерија и меланхолија

НАДРЕАЛИЗАМ

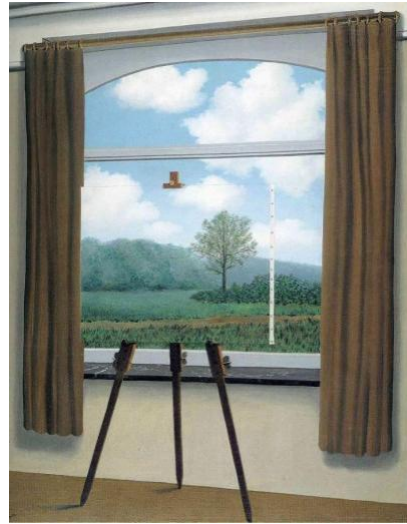
Надреализам је уметнички покрет настао у Паризу 1924. године када је песник Андре Бретон написао "*Манифест надреализма*". Као и футуристи и дадаисти, надреалисти су презирали све законе и устаљене обичаје, али уместо борби с друштвом, окренули су се од стварности и усмерили своје напоре истраживању људског духа за који су сматрали да је потиснут и угушен друштвеним притисцима. Они се окрећу сновима, фантазији, ирационалном, имагинарном, и стварају чудесне предле какве видимо на делима Салвадора Далија, Ренеа Магрита, Хуана Мироа, Ернста, Ешера.

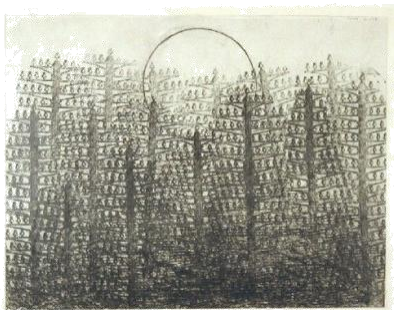
Салвадор Дали, надреализам

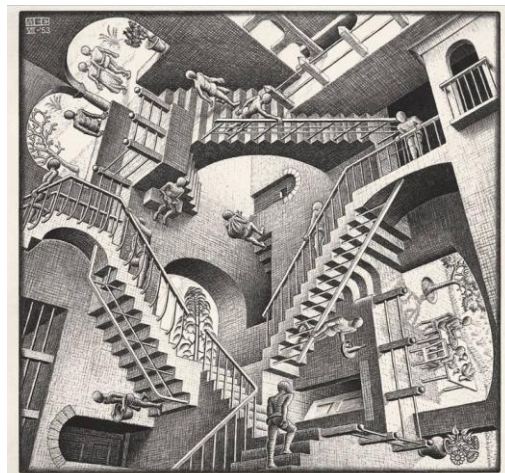
Хуан Миро

Рене Магрит

Макс Ернст, фротажи

Морис Ешер, графика

АКЦИОНО СЛИКАРСТВО

Акцино сликарство је стилски правац модерног апстрактног сликарства који се развио у САД педесетих година 20. века. Овај правац подразумева да се по принципу аутоматизма боја распрскава по платну, накапава, цеди или се у облику пасте наноси тако да се као резултат добијају случајни токови кретања боја. На тај начин платно постаје акциона површина а слика израз динамичног процеса. Најпознатији представник је Џексон Поллок.

Џексон Поллок

АПСТРАКТНИ ЕКСПРЕСИОНИЗАМ И ЕНФОРМЕЛ

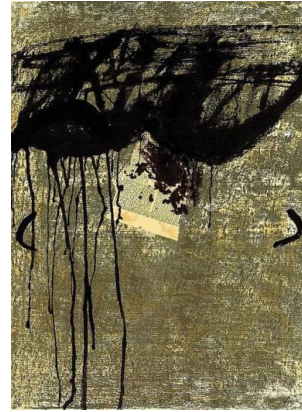
Апстрактни експресионизам настаје у Њујорку (насеље Гринвич), средином четрдесетих година 20. вијека. Основна тематика се садржи у изражавању емоција путем непредметних форми и произвољног колорита. За подлогу се користе платна великих (монументалних) димензија, јаки контрасти боја и слободни (гестуални) покрети киста. Дозвољене су 'грешке' и случајно настале форме иду у прилог комплетног умјетничког доживљаја. Апстрактни експресионизам се може назвати и егзистенцијалистичком умјетношћу, пошто се у дјелима тих умјетника константно појављује тражење идентитета и одговора на питања о људској егзистенцији. Покрет се одржао на умјетничкој сцени све до појаве поп арта, шездесетих година, омогућивши Њујорку да замјени Париз као свјетски центар умјетничких збивања. Сличне сликарске тенденције средином прошлог века јављају и у Европи где су назване сликарством **енформела**.

Виљем де Кунинг

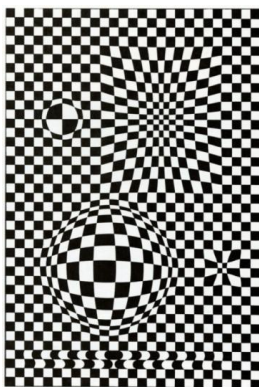
Марк Ротко

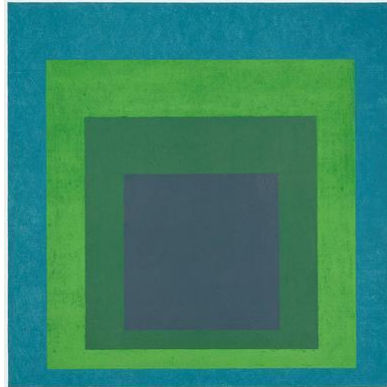
Ентони Тапиес

ОПТИЧКА И МИНИМАЛНА УМЕТНОСТ

Оптичка и минимална уметност су блиски правци настали средином XX века. Уметници користе познавање геометрије, физиологије ока и оптике. Труде се да помоћу геометријских образаца, и уз помоћ минималних ликовних средстава, досегну оптичке илузије и утисак покрета или нестабилности у својим делима.

Виктор Вазарели

Јозеф Алберс

Дејвид Смит

ПОП АРТ

Поп-арт је уметнички правац у савременој уметности, који је настао 60-их година 20. века. Име правца дословно значи популарна уметност, а циљ ових уметника није стварање нових представа ствари већ софистицирани иронични уметнички коментар о стварима које намеће масовна култура, поигравајући се уједно са дотада постављеним границама присутности небитног и баналног у „високој“ уметности.

Рој Лихтенштајн

Енди Ворхол

Том Веселман, Мртва природа, поп арт

Клас Олденбург, скулптуре, поп-арт

НОВИ РЕАЛИЗАМ

Нови реализам означава скуп појава у ликовној уметности 1960-их, насталих као реакција на апстрактне тежње претходних деценија. Ови уметници у своја дела уносе нови дух објективности те иконографију индустријског друштва и потрошачке цивилизације. Обнављају фигурално сликарство.

Ив Клајн, Манекенке као 'живе' четке

Жан Дибифе

ХИПЕРРЕАЛИЗАМ

Хиперреализам је сликарски правац настао крајем 1960-их у САД. За разлику од реализма из 19. века, хиперреалисте не занима друштвена критика, нити пресликавање стварности, већ прецизна репродукција фотографије, што сликарске амбијенте чини нагглашено реалним, тј. хиперреалиним.

Ричард Естес

Чак Клоусе

ПОСТМОДЕРНИЗАМ

Термин **постмодерна уметност** користи се за уметнички покрет који се развио 1970-их година прошлог века. Уметничка инсталација, ленд-арт, концептуална уметност, перформанс уметност и мултимедија, односно рачунарска уметност обично се сматрају областима постмодерне уметности.

Јозеф Кошут

Марина Абрамовић

САВРЕМЕНА УМЕТНОСТ

Термином **савремена уметност** означава се уметност настала од пада Берлинског зида 1989. до данас. То је ознака за уметност у времену глобализма и транзиције, односно ознака за актуелне уметничке праксе које се разликују од стратегија и тактика еклектичког постмодернизма, а које подразумевају отворен и променљив, номадски приступ како уметности тако и животу. То је уметност која је начинила прекид са претходном традицијом и нашла начине да се специфично, иновативно и у складу са својим временом изрази кроз нове уметничке језике. Етапе уметности, било стилске, програмске или друге, као да су престале да се смењују, па сада 'све живи и све паралелно постоји'. Савремена уметничка пракса у пуној мери настоји да оствари комуникацију са посматрачем, односно да активно учествује у свакодневици и домену јавног.

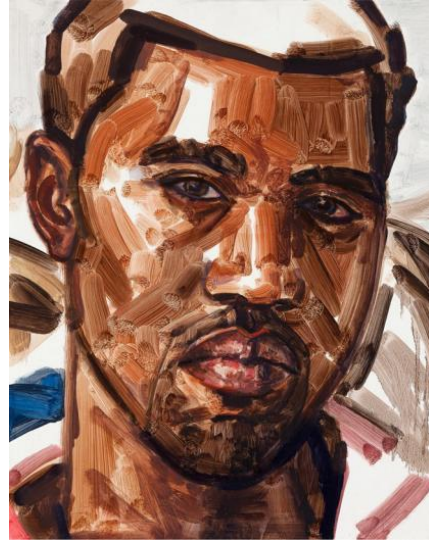
Џеф Кунс

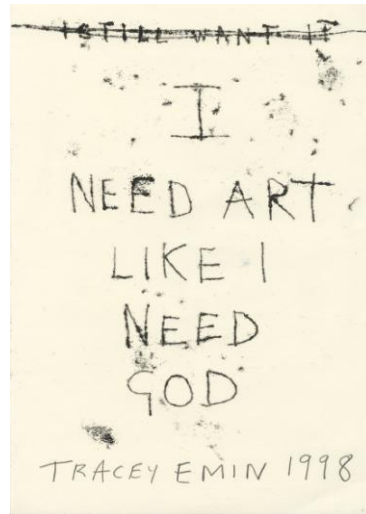
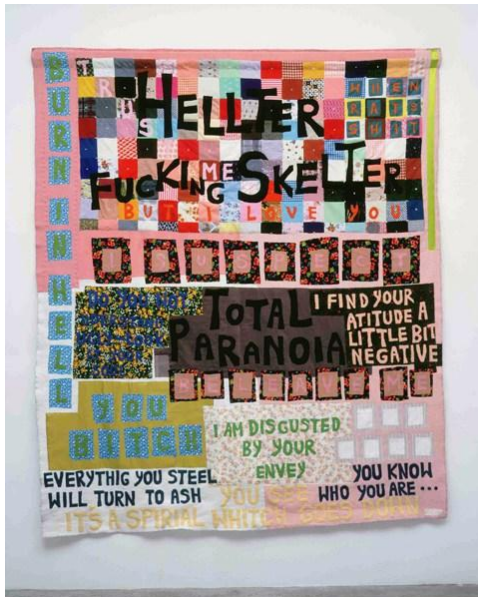
Лук Тајманс, 1998, савремена уметност

Ричард Филипс

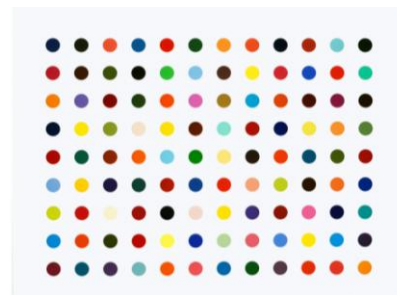
Елизабет Пејтон

Трејси Емин, савремена уметност

Франц Акерман, савремена уметност

Демијан Хирст, савремена уметност

Венецијанско бијенале 2017.

Тадија Јаничић, српска савремена уметност

Биљана Ђурђевић, српска савремена уметност